ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE ¢ 50

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431. Tel.: (212) 380-2036

Год XXIV, № 201 New York January — Студзень 1974 Нью Ёрк Vol. XXIV, № 201

АД НАЦЫЯНАЛЬНАГА НЯБЫТУ, ПРАЗ ВЫЯЎЛЕНЬНЕ, ДА ШМАТКУЛЬТУРНАСЬЦІ

Падчас леташняга „Каравану" ў Таронце (павілён Менск быў у залі БРГЦ) падыйшла да мяне жанчына і ў часе гутаркі выявілася, што яна радзілася ў Канадзе, але бацькі ейныя прыехалі з Бабруйска ў 1903-м годзе. Разам зь іншымі Беларусамі й Расейцамі, бацька яе быў заснавальнікам і будаўніком расейскай катэдры ў Мантрэалі. Бязумоўна, нам ведама й пра іншыя групы Беларусаў у Канадзе, што памагалі й будавалі для чужынцаў. Спытаеце: чаму Беларусы будавалі чужыя катэдры, цэрквы, закладалі арганізацыі? Адказ ясны: яны прыехалі з паняволенай краіны, не ведалі навет, хто яны ёсьць, бо акупант навет імя гэтай краіны забараняў ужываць.

У 1918-м годзе Беларусь вярнула сваю вольнасьць і незалежнасьць, але хутка агні свабоды пагасьлі ў Менску й Вільні, Смаленску й Полацку, Берасьці й Бранску. Згвалціўшы яшчэ раз і паняволіўшы іхную бацькаўшчыну, ворагі Беларусі зноў узяліся й за нашых эміграптаў на чужыне. У Канадзе Беларусы так і трывалі ў нацыянальным **нябыце,** памагаючы сваім ворагам на шкоду паняволенай бацькаўшчыны й самых сябе.

Беларусь ніколі не вярнула сабе незалежнасьці ад часу 1920-га году. Яна й сяньня ёсьць каленіяй Масквы, ейныя прыродныя й людзкія рэсурсы выкарыстоўваюцца ейнымі ворагамі. Апроч таго, Масква стараецца зьбянтэжыць Вольны Сьвет у дачыненьні да запраўдных асьпірацыяў беларускага народу. У Канадзе Масква мае шматлікіх памочнікаў. Гэтта ў школах дзеці вучацца расейскую вэрсыю гісторыі Ўсходняе Эўропы, інстытуцыі масавае камунікацыі а таксама некаторыя грамадзкія, навуковыя й палітычныя арганізмы часта й густа інтэрпрэтуюць шмат чаго згодна з маскоўскай лініяй... Справа вызваленьня Паняволеных Народаў проста-напрост не йснуе.

Найлепшым прыкладам, як Маскалі стараюцца дэзар'ентаваць сьвет пра Беларусь, ёсьць Вольга Корбут. Хоць увесь сьвет ведае пра гэтую надзвычайную Беларуску, з Горадні, Масква ніколі не рэклямавала яе нацыянальнасьці. Як правіла, Вольга заўсёды была й застаецца ў маскоўскім слоўніку **савецкай** грамадзянкай. Небясьпечна было-б называць спадарычню Корбут Беларускай, бо — чаго добрага — гэта магло-б павялічыць беларускую нацыянальную гордасьць, а вось яна, такая гордасьць, была-б надзвычайна шкодная „старэйшаму брату".

Цяпер хачу коратка спыніцца над часам, які я назваў пэрыядам **выяўленьня.** Згуртаваньне Беларусаў Канады паўстала ў Таронце 30-га лістапада 1948-га году. Кагадзе карэспандэнт мясцовае газэты спытаў мяне пра мэту паўстаньня ЗБК. Я адказаў яму адным словам: выжыцьцё. Могуць некаторыя з вас спытацца: ці патрэбна ў Канадзе арганізацыі закладаць, каб выжыць? У нашым выпадку — так. Эміграпты іншых народаў прыяжджалі ў вабдымкі сваіх арганізацыяў, цэркваў, мелі шмат дзе адчыненыя дзьверы. Мы-ж мусілі пачынаць ад нуля. Горш яшчэ: нас мясцовыя камуністычныя паўзуны абзывалі фашыстоўскімі калябарантамі, страйкбрэйкарамі і падобнымі. Між нас было вельмі мала інтэлектуалаў, бо нашыя ворагі вынішчылі бальшыню іх дома.

Каб выжыць у новай краіне, мы мусілі шмат папрацаваць. Навет наш нацыянальны назоў перашкаджаў нам. Гэта выплыла наверх падчас пярэпісаў насельніцтва Канады й падчас таго, як некаторыя з нас стараліся атрымаць грамадзянства. Шматлікія Беларусы адмаўляліся ад грамадзянства, калі некаторыя ўпартыя ўрадаўцы адмаўляліся запісваць іх запраўдную нацыянальнасьць.

Бязумоўна, пэрыяд нашага нацыянальнага выяўленьня ў Канадзе прынёс Беларусам шмат посьпехаў. Хаця пераважна канадыйскія грамадзяне й сяньня мала ведаюць пра Беларусь і беларускасьць, шмат дзе лёд нясьведамасьці, асабліва ў урадах, інфармацыйна-прэсавых і адукацыйных інстытуцыях, праломаны. Вялікая гэтта заслуга Згуртаваньня Беларусаў Канады.

Ідэя **шматкультурнасьці** нарадзілася ня так даўно. Яе найчасьцей называюць „адзінствам у рознасьці". Практычных ужыткаў ідэі можа быць шмат. Узгадаваная на караньнях шматлікіх культураў, наша краіна, бязумоўна, скарыстае. Кажная нацыянальная група, у тым ліку й беларуская, дасьць нешта ўнікальнае ў вагульную мазаіку канадыйскай культуры. Згуртаваньне Беларусаў Канады падтрымоўвала й будзе падтрымоўваць самую ідэю й практычны ўжытак шматкультурнасьці. Я ўпэўнены, што беларускі элемэнт у Канадзе дасьць значны ўклад у матар'яльнае й духовае разьвіцьцё й рост Канады. Як часта гаворыцца, мы прайшлі вялікую дарогу: ад нябыту, праз нацыянальнае выяўленьне, да шматкультурнасьці. Я ўпэўнены, што нашае маладзейшае пакаленьне скарыстае з нашае практыкі й здабыткаў ды будзе далей прадаўжаць дзейнасьць, якой падмуркі мы заклалі.

Гэты кароткі нарыс быў-бы няпоўны бяз згадкі аднэй і надзвычайна важнай галіны нашае дзейнасьці. Гэта галіна абыймае нашае няспыннае змаганьне супраць сусьветнай камуністычнай канспірацыі ў усіх яе праявах у Канадзе. Калі паўставала Згуртаваньне Беларусаў Канады, аднэй зь яго мэтаў было змаганьне, каб прысьпешыць вызваленьне паняволенай Маскоўшчынай Беларусі. Зірнуўшы назад на дваццаць пяць гадоў існаваньня арганізацыі, трэба сьцьвердзіць, што, паміма сьціплых сілаў і матар'яльных сродкаў, усё-ж вельмі шмат было зроблена ў гэным кірунку. Ці гэта быў заступнік савецкага прэм'ера Палянскі на Экспо 67 у Мантрэалі, ці Касыгін пры таронцкім Саенс Цэнтры, ці прадстаўнікі БССР на Інтэрнацыянальнай Канфэрэнцыі Чырвонага Крыжа ў Роял Ёрк гатэлі ў 1952 г. у Таронце, ці Чырвонаармейскі Ансамбль на нядаўнай Канадыйскай Нацыянальнай Выстаўцы, мы заўсёды пратэставалі, выступалі ў першых шэрагах супраціву нашым ворагам і інфармавалі нашых прыяцеляў пра запраўдны твар маскоўскага „мядзьведзя". Пашыраючы праўду між Канадыйцаў, мы выкарыстоўвалі газэты, радыё й тэлебачаньне, дзе гэта было магчыма. Мы выкарыстоўвалі асьветную працу й розныя формы пратэсту.

Часта цяпер чуем пра гэтак званае „разьлюзьненае грамадзтва". Ведама, што шмат хваробаў нашага грамадзтва нарадзілася із звычайнай слабасьці людзкога характару, але нельга забываць, што шматлікія так сказаць „хваробы" плянуюцца ў Маскве й пашыраюцца плянава й сыстэматычна па цэлым сьвеце. Мы, бязумоўна, не павінны і ў будучыні ашчаджаць сілаў у змаганьні з камунізмам, мусім намагацца запабегчы, каб Канада ня сталася другой Беларусяй, Польшчай ці Мадзярышчынай. Аб нашых посьпехах у змаганьні з камуністычнай канспірацыяй у розных яе хвормах найлепш выказалася сама Масква, што часта нападала на беларускіх канадыйскіх лідэраў і нашыя арганізацыі.

Наапошку, пару асабістых заўваг. Я прыехаў у Канаду вясной 1947-га году, супольна зь іншымі закладаў Згуртаваньне Беларусаў Канады, і арганізацыя гэта сталася часткай майго жыцьця на працягу апошняга чвэрцьстагодзьдзя. Мне зрабілі вялікі гонар, даўшы нагоду апрацаваць гэты кароткі нарыс. Падчас падрыхтоўкі яго, даводзілася цяжка кантраляваць свае эмоцыі.

Сяньня трэба нам таксама прыгадаць тых суродзічаў, якія працавалі доўгія гады разам з намі, але ўжо адыйшлі ад нас. Між іншых, на ўвагу заслугоўвае сьветлай памяці Мячыслаў Рачыцкі, каторы на працягу гадоў зрабіў шмат для росту ЗБК. Я ад сябе хацеў-бы падзякаваць усім, што працавалі доўга й плённа для нашага супольнага дабра.

Сяньня мы ўжо добра ведаем, што натугі нашыя ня былі дарэмнымі, а прынесьлі добрыя плёны. Будзем спадзявацца, што нашае маладзейшае пакаленьне належна ацэніць нашыя заслугі й нашу працу і не асудзіць нас занадта за некаторыя недахопы.

К. Акула

ПАМЁР ЯНКА ШУТОВІЧ

Да нас дайшла з Бацькаўшчыны сумная вестка, што 9 сьнежня 1973, памёр у Вільні шырака ведамы ў Заходняй Беларусі нацыянальны беларускі дзеяч Янка Шутовіч, пляменьнік ведамага беларускага ксяндза Віктара Шутовіча. Янка Шутовіч, студыюючы права на факультэце права й грамадзкіх навукаў Віленскага ўнівэрсытэту, належаў да Беларускага Студэнцкага Саюзу ў Вільні, быў актыўным ягоным сябрам, некалькі разоў уваходзіў у склад ягонае ўправы, нейкі час быў рэдактарам ягонага друкаванага органу „Студэнцкая Думка". Быў сябрам палітычнае арганізацыі Беларуская Хрысьціянская Дэмакрацыя й супрацоўнікам ейнага тыднёвага органу — газэты „Крыніца", якая, пасьля закрыцьця яе польскімі ўладамі, выходзіла да 1939 году пад загалоўкам „Беларуская Крыніца". Ад 1936 і да 1939 году быў рэдактарам-выдаўцом заснаванага ў 1935 годзе ў Вільні беларускага квартальнага літаратурнага часапісу „Калосьсе".

Пасьля акупацыі Заходняй Беларусі бальшавікамі ўвосень 1939 году й арышту дырэктара Беларускага Музэю імя Івана Луцкевіча ў Вільні Антона Луцкевіча, Янка Шутовіч выконваў функцыі дырэктара гэтага музэю. Працягваў ён выконваць гэтыя функцыі і ў часе нямецкай акупацыі да паўторнае акупацыі Беларусі бальшавікамі ў 1944 годзе, калі гэты музэй у 1945 годзе быў бальшавікамі зьліквідаваны, а ягоныя фонды выняткавай каштоўнасьці былі распарцаляваныя паміж рознымі лятувіскімі музэямі, архівамі й бібліятэкамі.

Увесь паваенны час жыў Янка Шутовіч у Вільні й час-часом зьяўляліся ягоныя артыкулы й зацемкі ў газэце „Літаратура і Мастацтва" й часапісе „Полымя". Апошнім часам аж да самае сьмерці працаваў ён у Лятувіскім музэі ў Вільні.

Ст. Ст.

ДРУГІ СУСЬВЕТНЫ КАНГРЭС ВОЛЬНЫХ УКРАІНЦАЎ

Шэсьць год таму Украінцы ў Вольным Сьвеце задзіночыліся й правялі І-ы СКВУ, які быў для іх вялікім дасягненьнем у каардынаваньні выбраным тады Прэзыдыюмам палітычнай, грамадзкай, культурнай, асьветнай і рэлігійнай дзейнасьці.

1-4 лістапада летась Таронта было месцам 2-га СКВУ, які прайшоў зь вялікім посьпехам. У ім прыймалі ўдзел шматлікія дэлегаты й госьці, што прыбылі з 20-цёх краёў, улучна зь ґерархамі ўсіх украінскіх цэркваў розных веравызнаньняў. На Кангрэсе выступалі з прамовамі міністры фэдэральнага (даст. М. Лялёнд, Ст. Гайдаш) і правінцыяльнага ўраду (даст. прэм'ер Б. Дэйвіс, Дж. Ярэмка), як і бурмістар Таронта Д. Кромбі. На Кангрэсе выступаў з прамовай былы прэм'ер Канады даст. Джан Дыфэнбэйкэр, што цяпер ачольвае Міжнародную Камісію Абароны Правоў Чалавека й які трымаецца думкі, што Канада павінна й падчас „дэтэнты" бараніць паняволеныя Масквой народы.

Яшчэ задоўга перад СКВУ камуністыя розных масьцяў як зь Кіеву (дакладней із самой Масквы), гэтак з Канады намагаліся ўсякімі нападкамі сарваць Кангрэс. Падобныя ходы зрабіла й „дэлегацыя" з УССР перад бурмістрам Таронта Д. Кромбі з г. зв. Таварыства СССР — Канада, але ён ані чуць гэтым не пераняўся.

За найбольшае дасягненьне СКВУ трэба ўважаць задзіночаньне ўсіх украінскіх праваслаўных цэркваў у вадну Украінскую Праваслаўную Царкву, якіх ў іх было раней аж тры: УПЦ (ЗША), УГПЦ (Канада) і УАПЦ (Эўропа). Там настала задзіночаньне ў Раду Украінскіх Цэркваў, УПЦ, УКатЦ і УЭв-Бапт. грамадў. Дай Божа, каб і Беларусы здабыліся на нешта падобнае!

Хв. Прылепскі

СЬВЯТА ГЭРОЯЎ У НЬЮ БРАНСЬВІКУ

Сьвяткаваньне 53-х угодкаў Слуцкага Паўстаньня ў Нью Бранcьвіку летась, як і папярэднімі гадамі, было ладжанае Задзіночаньнем Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў у Нью Джэрзі. Сьвяткаваньне адбылося ў нядзелю 2 сьнежня. Напярэдадні сьвяткаваньня, таксама згодна традыцыі, былі ўдэкараваныя беларускімі сьцягамі магілы на Беларускім Магільніку ў Іст Бранcьвіку памерлых беларускіх вэтэранаў, сяброў Рады БНР і былых грамадзкіх працаўнікоў.

У БАПЦаркве Жыровіцкай Божай Маці а. Аляксандар адслужыў Паніхіду па Слуцкіх Гэроях у суправаджэньні царкоўнага хору пад кіраўніцтвам сп. Філярэта Родзькі.

А 1-ай гадзіне папаўдні адбыўся прынагодны Сход, прысьвечаны Слуцкім Гэроям і змагаром за волю Беларусі. Сход адчыніў старшыня ЗБАВ кап. Сяргей Гутырчык, тады а. Аляксандар прачытаў малітву. Сп. Васіль Стома, старшыня мясцовага Сэктару Рады БНР, прачытаў даклад на тэму дня, за што ад прысутных атрымаў бурныя воплескі.

Быў запрошаны на сьвяткаваньне й выступіць з прамовай прысутны ў гэты дзень у Нью Джэрзі старшыня Рады БНР Д-р В. Жук-Грышкевіч. У абшырнай прамове ён прыгадаў важнейшыя выпадкі Слуцкага Паўстаньня, зазначаючы, што ў запраўднасьці гэта было не паўстаньне, а вайна войска БНР супраць бальшавіцкай арміі, а таму больш адпаведна называць гэтую падзею Збройным Чынам войска БНР. Прамова старшыні Рады БНР была выслуханая з вялікай увагай.

Сход закончыўся беларускім нацыянальным гімнам.

С. Пчала

ДЗЕЛЯ ПРЫДБАНЬНЯ НОВЫХ ПАДПІШЧЫКАЎ

Рэдакцыя газэты „Беларус" атрымала ад свайго падпішчыка сп. Міколы Латушкіна з Чыкага ліст-прапанову, які, зь ягонай згодай, ніжэй друкуем:

ДА РЭДАКЦЫІ ГАЗЭТЫ „БЕЛАРУС".

З гэтым лістом перасылаю чэк на суму $ 12.00. Зь іх $ 6.00 ад нованавербаванага падпішчыка на газэту (імя й прозьвішча, адрыс). Другіх $ 6.00 ахвярую ад сябе як падарунак на выпіску газэты „Беларус" на працягу году для майго знаёмага (імя й прозьвішча, адрыс).

Адначасна я хачу зрабіць прапанову паважанай Рэдакцыі, як, на маю думку, прыдбаць шырэйшае кола чытачоў газэты „Беларус" ды ўмацаваць фінансавую пазыцыю выдавецтва.

Я думаю, што амаль кажны зь цяперашніх падпішчыкаў „Беларуса" зьяўляецца актыўным прыхільнікам газэты й жадае ейнага пашырэньня сярод шырэйшых колаў беларускае эміграцыі.

Газэта „Беларус", занятушы пазыцыю служэньня не паасобным групам таго ці іншага кірунку й характару дзеяньня, а інтарэсам шырокай эміграцыі, павінна стацца трыбунай выказваньня жаданьняў і інтарэсаў усяе беларускае эміграцыі. Тады яна знаходзіць доступ да шырокага чытача, бо я ўжо не ад аднаго чуў сымпатычныя выказваньні ў карысьць газэты „Беларус".

Я прапаную, каб Рэдакцыя зьвярнулася з просьбай да ўсіх цяперашніх падпішчыкаў зрабіць падарунак-падпіску тэрмінам на адзін год свайму знаёмаму. Ад падарунку ніхто не адмовіцца, выдавецтва ня будзе ад гэтага ў стратах, ды за год часу той, хто будзе атрымліваць падарунак-газэту, да яе пачне прывыкаць і напэўна праз год стане сам ейным актыўным падпішчыкам.

На лёгкі пачын — згодная Рэдакцыя з маёй прапановай ці не — я запачаткоўваю падпіску-падарунак газэты майму знаёмаму (імя й прозьвішча, адрыс).

Застаюся із шчырай пашанай
Мікола Латушкін
Чыкага, 30 сьнежня 1973.

Мы вельмі ўдзячныя сп. М. Латушкіну за шчырую зычлівасьць і прапанову, уважаем яе вельмі карыснай і мэтазгоднай ды з ахвотаю будзем яе ўжыцьцяўляць.

У сувязі з гэтым мы зьвяртаемся тут да ўсіх нашых падпішчыкаў з гарачай просьбай узяць прыклад із сп. М. Латушкіна ды зрабіць падпіску нашае газэты на адзін год, як падарунак свайму знаёмаму, які газэты яшчэ ня выпісвае. Дзеля гэтага просім прысылаць $ 6.00, падаць прозьвішча й адрыс свайго знаёмага ды зазначыць, ад якога нумару высылаць яму газэту. Тады мы адразу-ж пачнём высылаць на пададзены адрыс газэту. Адначасна з высылкай першага нумару паведамім яго адмысловым лістом, ад каго пэрсанальна гэты падарунак. У грашовых справаздачах, што друкуюцца на апошняй бачыне газэты пад загалоўкам „На Выдавецкі Фонд „Беларуса", атрыманая падпіска-падарунак будзе фігураваць пад прозьвішчам таго, хто прыслаў грошы, а прозьвішча таго, каму падпіска-падарунак зроблены, фігураваць ня будзе. Дык сьпяшайцеся скарыстаць з добрае нагоды зрабіць прыемны й карысны падарунак свайму знаёмаму ці знаёмым.

Рэдакцыя газэты „Беларус"

BIELARUS
Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.
Subscription $6.00 yearly.
„БЕЛАРУС" — Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце.
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне.
Выпіска зь перасылкаю — 6 дал. на год.
Незамоўленыя рукапісы назад не зьвяртаюцца.

ПАЧЫНАЮЧЫ НОВЫ ГОД

На Новы Год звычайна падводзіцца падсумаваньне й абагульненьне пражытага й зробленага ўпапярэднім годзе, а таксама вызначаюцца пляны й робіцца прадбачаньні, што прынясе год наступны. Вельмі часта мяжа паміж абодвымі гадамі — чыста фармальная каляндарная зьява, калі год папярэдні нічым асабліва ня розьніцца ад гадоў ранейшых, а год наступны не дае прагнозаў нічога новага. Але бывае й так, што мяжа паміж абодвымі гадамі — чыста фармальная каляндарная зьява, рай ступені — таксама й мяжа ў жыцьці грамадзтва. Гэткую мяжу вызначаюць стары й новы год для газэты „Беларус".

Леташні год поўнасьцяй пацьвердзіў і канчаткова замацаваў ролю газэтвы „Беларус", як прэсавага органу ня толькі Беларусаў Паўночнае Амэрыкі, але Беларусаў у цэлым Вольным Сьвеце. Калі ў лістападзе 1963 году газэта „Беларус", пасьля даўжэйшых перапынкаў у ейным выдаваньні, была адноўленая, як сыстэматычнае рэгулярнае выданьне, была яна фактычна й фармальна органам Беларусаў Паўночнае Амэрыкі — Задзіночаных Штатаў і Канады, хоць і старалася абслугоўваць нашых суродзічаў у Эўропе й Аўстраліі. Удзел апошніх у супрацоўніцтве зь „Беларусам" пашырыўся й паглыбіўся асабліва пасьля таго, як у 1964 годзе спыніла свой выхад выдаваная ў Мюнхэне газэта „Бацькаўшчына", і „Беларус" застаўся адзінай беларускай нацыянальнай газэтай у Вольным Сьвеце. Каб заманіфэставаць гэта й афіцыйна, Рэдакцыйная Калегія „Беларуса" на сваім пашыраным паседжаньні 31 жніўня 1968 году ў Дэтройце, у часе 8-ае Сустрэчы Беларусаў Паўночнае Амэрыкі, пастанавіла, заміж падзагалоўку „Газэта Беларусаў Паўночнае Амэрыкі", ужываная дагэнуль, ужываць падзагаловак „Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце". У верасьні 1968 году зьявіўся чарodны нумар „Беларуса" ўжо з гэтым новым падзагалоўкам.

Матарыяльная дапамога для „Беларуса" суродзічаў у заакіянскіх краёх, галоўна ў Англельшчыне й Аўстраліі, дзе іх, апрача Задзіночаных Штатаў і Канады, найбольшая колькасьць, а таксама ў Францыі, ды іхнае супрацоўніцтва з газэтай усьцяж расьлі й паглыбляліся з кажным наступным годам. Настала патрэба аформіць гэты стан і арганізацыйна. На 13-ым Кангрэсе БАЗА, што адбыўся летась у верасьні ў Нью Брансьвіку, было пастаноўлена ўвесьці ў склад Рэдакцыйнае Калегіі „Беларуса" й прадстаўнікоў з Канады, Англельшчыны й Аўстраліі, як заступнікаў старшыні Рэдакцыйнае Калегіі на гэтыя краі.

Апрача адлюстроўваньня на сваіх бачынах жыцьця й нацыянальнае дзейнасьці Беларусаў ува ўсіх краёх Вольнага Сьвету, „Беларус" выконвае сяньня ролю сталага нацыянальнага лучніка паміж суродзічамі гэтых краёў. Больш таго! У сувязі з тым, што ў нас пакульшто няма сусьветнае беларускае нацыянальнае арганізацыі, ролю гэтае арганізацыі ў некаторай ступені сяньня выконвае газэта „Беларус". У гэтым асабліва важнае ейнае нацыянальнае значэньне.

На гэтым заданьне нашае газэты не канчаецца. Стаўшыся газэтай Беларусаў у цэлым Вольным Сьвеце, „Беларус" наважана імкнецца й стацца газэтай **усіх** Беларусаў у Вольным Сьвеце, **усіх** тых, што стаяць на ідэйных пазыцыях Вольнай і Незалежнай Беларусі, вызначаных гістарычным Актам 25 Сакавіка.

„Беларус" стараецца йсьці ў нагу з часам і жыцьцём. Беларускае жыцьцё апошняга часу прадыктавала няўхільную патрэбу шукаць і знаходзіць супольную мову паміж калісьці пасваранымі й падзеленымі Беларусамі. Шчырае жаданьне знайсьці гэтую супольную мову выяўляецца ў роўнай меры па абодвых баках калішніх барыкадаў ува ўсіх беларускіх асяродках і паасобных людзей у цэлым Вольным Сьвеце. Імкненьне гэтае ўжо нагэтулькі насьпела, што яно становіцца справай арганічнай нашага нацыянальнага працэсу.

Гэта, аднак, не абазначае, што мы павінны імкнуцца да поўнай палітычнай і арганізацыйнай уніфікацыі ўсяго нашага нацыянальнага жыцьця на эміграцыі. Падобная уніфікацыя была-б супярэчнай дэмакратычным прынцыпам. Людзі могуць мець розныя пагляды на палітычныя пытаньні, належаць да розных грамадзкіх арганізацыяў і палітычных кірункаў. Але гэтыя й ім падобныя натуральныя розьніцы не павінны атручваць грамадзкае атмасфэры й выклікаць узаемнага недаверу, сварак і варожасьці ды стаяць на перашкодзе ўзаемнаму супрацоўніцтву для аднае-адзінае найвышэйшае ідэі — Вольнай і Незалежнай Беларусі.

Ня мае прынцыповага значаньня, якія канкрэтныя арганізацыйныя формы можа прыняць нашае сужыцьцё й супрацоўніцтва. Важна, каб гэтае сужыцьцё й супрацоўніцтва сталася фактам, каб усе Беларусы ў Вольным Сьвеце тварылі адну вялікую нацыянальную сям'ю. Гэтай важнай справе будзе непахісна служыць газэта „Беларус".

ГОСЬЦІ Ў СЫДНЭІ

Беларусы Сыднэю, на запросіны Беларускага Аб'еднаньня ў Новай Паўдзённай Валіі, сабраліся 26 сьнежня, каб прывітаць гасьцей з Мэльбурну ды паслухаць сп. М. Нікана пра ягонае падарожжа па сьвеце, а перадусім пра жыцьцё й дзейнасьць беларускіх асяродкаў у Эўропе й Амэрыцы.

У сваім дакладзе сп. М. Нікан даўжэй затрымаўся над палажэньнем Беларусаў у Польшчы, падчыркнуўшы розьніцу ў вабставінах на роднай Беласточчыне, дзе ўсюды чуваць беларуская мова, ды ў самой Польшчы, дзе шмат Беларусаў займаюць высокія ўрадавыя ўстановы, але мусяць хаваціца з сваёй беларускасьцяй. Найгорш паводзіцца тым, што апыніліся на заходніх землях цяперашняй Польшчы.

Дакладчык з пачуцьцём і хвалянваньнем расказаў, як бачучы ўпорыстую працу, бесьперапыннае змаганьне зь цяжкасьцямі ды тыя дасягненьні, якімі могуць пахваліцца шмат якія адзінкі й групы, перакапала яго, што дзейнасьць нашая дае пазытыўныя вынікі. Гэта дадало яму новае сілы й энэргіі для далейшага змаганьня за нашую вызвольную справу. Ён выказаў перакананьне, што кажны, хто выбірацца ў сьвет наведаць суродзічаў, узбагаціцца душою гэтак, як і ён, а нагоды для гэтага бываюць. Вось у жніўні 1974 г. склікаецца ў Ангельшчыне сусьветны Зьезд Беларускіх Вэтэранаў. Тут-жа быў праслуханы з магнітафоннай стужкі зварот да Беларусаў Сыднэю сп. К. Акулы з Канады, прысланы яшчэ раней сп. А. Качану, із заклікам прыяжджаць на гэты Зьезд.

Сп. М. Нікан асабліва быў захоплены дзейнасьцяй Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі ў Амэрыцы, энтузіязмам і ахвярнай грамадзкай працай ейных сяброў. Ён перадаў прысутным шчырае прывітаньне ад старшыні Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі сп-чні Раі Станкевіч ды заклікаў усімі сіламі падтрымоўваць пачыны моладзі, бо яна — нашая будучыня.

Прысутныя зь цікавасьцяй сачылі, калі сп. Нікан пачаў ілюстраваць сваё падарожжа. Праўда, цяжка было пазнаць знаёмых, даўгі час 25 гадоў пакінуў свой сьлед, але можна было лёгка зрабіць параўнаньні з узроўню жыцьця ў Амэрыцы ды тут ў Аўстраліі.

На заканчэньне была адыграная з магнітафоннай стужкі вельмі добра выкананая дэклямацыя „Тэстаманту" Ўладзімера Жылкі, якая зрабіла на ўсіх глыбокае ўражаньне, ды гутарка перададзеная сваім часам радыям „Свабода" на Бацькаўшчыну „Забароненыя Купала". Гутарка канчалася вершам Купалы „Прарок", які прагучаў як навагодняе пажаданьне Беларускаму Народу на 1974 год.

А. К.

АДАМ МІЦКЕВІЧ

НА 175-Я ЎГОДКІ АД НАРАДЖЭНЬНЯ

24 сьнежня летась споўніліся 175-я ўгодкі ад нараджэньня найвялікшага польскага паэты Адама Міцкевіча, які сваім жыцьцём і творчасьцяй быў цесна зьвязаны зь Беларусяй. Газэта „Літаратура і Мастацтва" за 21 сьнежня, 1973, адзначыла на перадапошняй сваёй бачыне гэтыя важныя й для Беларусі ўгодкі двума санэтамі Адама Міцкевіча ў перакладзе на беларускую мову Хведара Жычкі ды кароценькай інфармацыйнай заценкай пра прысьвечаную ўгодкам экспазыцыю ў Доме-музэі Адама Міцкевіча ў Наваградку. Як паведаміла агенцтва БЕЛТА, 25 сьнежня адбыўся ў Менску прысьвечаны Міцкевічавым угодкам вечар, на якім прафэсар Беларускага Дзяржаўнага Ўнівэрсытэту паэта Алег Лойка прачытаў даклад пра творчасьць Міцкевіча, беларускія паэты выступілі із сваімі перакладамі ягоных вершаў, а артысты выканалі песьні й рамансы на ягоныя словы. І гэта ўсё!

Навет літаратурныя часапісы „Полымя" й „Маладосьць" у сваіх сьнежанскіх нумарох не адзначылі Міцкевічавых угодкаў ніводным радком. І гэта тады, калі ўгодкі розных расейскіх пісьменьнікаў, роля й значаньне якіх для расейскае літаратуры куды меншыя, чымся Міцкевіча для літаратуры польскай, а якія зь Беларусяй ня мелі абсалютна нічога супольнага, адзначаюцца сяньня ў Беларусі вельмі шырака.

Тымчасам сувязі Адама Міцкевіча й ягонай творчасьці зь Беларусяй вельмі шырокія й глыбокія, хоць у беларускіх савецкіх літаратуразнаўчых працах яны тэндэнцыйна звужаюцца. У гэтых працах адно сьцьвярджаецца, што Адам Міцкевіч глыбака любіў Беларусь, сваю Наваградчыну, дзе нарадзіўся й правёў гады свайго маленства й юнацтва, шырака апяяў у сваіх творах прыгажосьць беларускай зямлі ды багата выкарыстаў у сваёй творчасьці беларускія фальклёрныя матывы. Далей за гэтыя сьцьверджаньні беларуская савецкая літаратуразнаўча ня йдзе. І гэта, трэба думаць, таму, каб ня супярэчыць партыйнай тэндэнцыі памяншаць, а то й прамоўчваць усё тое, што магло-б выклікаць у беларускага народу пачуцьцё нацыянальнай гордасьці.

Тымчасам навет у даваеннай нацыяналістычнай Польшчы сувязі Міцкевіча зь Беларусяй, якую ён называў гістарычным і тагачасным яму назовам „Літва", адсланяліся куды шырэй і глыбей, а некаторыя польскія міцкевічалёгі навет сьцьвярджалі беларускае этнічнае паходжаньне Адама Міцкевіча. Выдатны польскі міцкевічалёг прафэсар Станіслаў Пігонь у сваім дасьледваньні Міцкевічавай паэмы „Пан Тадэуш", выдадзеным у Варшаве ў 1934 годзе, гэтак схарактарызаваў асабовасьць Міцкевіча: **„Трэба, аднак, сказаць выразна, што Міцкевіч пры ўсёй сваёй гарачыні й ёмістасьці польскага патрыятызму, меў заўсёды і навет сумысьля культываваў у сабе пэўную сьведамасьць індывідуальнай пляменнай апрычонасьці. Быў найцясьней зьвязаны пачуцьцёва з родным краём, быў Паляком літоўскім, „Ліцьвіном"; ніколі ня чуўся заадно з Паляком з Кароны"** (пад „Каронай" тады разумелися землі этнаграфічнае карэннае Польшчы).

Толькі апошнімі гадамі дазволена ў Беларусі адкрыта пісаць, што назовы „Літва" й „Ліцьвіны" ў эпоху Вялікага Княства Літоўскага дый шмат пазьней, навет у часе, калі жыў Міцкевіч, былі нацыянальнымі назовамі Беларусі й Беларусаў, а сяньняшняя Літва называлася тады Жамойцяй. Затое ў працах аб'ектыўных расейскіх гісторыкаў дарэвалюцыйнага часу, як і ў працах заходніх і аб'ектыўных польскіх вучоных сьцьвярджалася гэта ўжо даўно. Прыкладам, сьвярджаў гэта аўтарытэтны польскі вучоны праф. Аляксандар Брукнэр у сваім артыкуле „Праўда пра Літву", надрукаваным у № 66 за 1916 год тыднёвіка „Полен", што выходзіў у Вене. Вызначаючы значаньне ўжываных Міцкевічам назоваў „Літва", „Ліцьвін", „літоўскі", праф. А. Брукнэр пісаў: **„У жылах Міцкевіча не цякла ніводная капля лятувіскай крыві і ён ня ведаў ніводнага лятувіскага слова".**

Міцкевіч выйшаў з таго спаланізаванага этнічнага й культурнага асяродзьдзя, якому напачатку XIX стагодзьдзя выпала на долю падрыхтаваць грунт для беларускага нацыянальнага адраджэньня ды запачаткаваць адраджэньне беларускае літаратуры. Асяродзьдзе гэтае, узгадаванае на дэмакратычных традыцыях Віленскага Ўнівэрсытэту, узмоцненае ў сваіх прагрэсыўных ідэях дзейнасьцяй студэнцкіх арганізацыяў Філяматаў і Філярэтаў, моцна адчуваючы й культывуючы ў сабе пачуцьцё этнічнай і псыхалягічнай сувязі з беларускім краем і народам, палажыла не малыя заслугі для першых вытокаў беларускай нацыянальнай літаратуры. Хаця Міцкевіч, ня ў прыклад некаторым сябром сваёй маладосьці, не пакінуў у спадчыне ніводнага твору на беларускай мове, аднак з гэтым віленскім асяродзьдзем быў зьвязаны душой і сэрцам, быў фактычным духовым правадыром прагрэсыўнае дэмакратычнае моладзі Віленскага Ўнівэрсытэту.

Беларускія народныя казачныя й песенныя матывы, якія, як прызнаваўся й ён сам, захаплялі яго сваёй фантастыкай яшчэ ў гадох ягонага маленства, Міцкевіч выкарыстаў у сваіх балядах „Гэта люблю", „Тукай або пробы прыязьні", „Рыбка", „Сьвітазь", „Курганок Марылі", „Лілеі", „Уцёкі" й іншых. Яшчэ глыбей і шырэй адбіўся ўплыў беларускага фальклёру на ягоным наступным творы — гэтак званых Віленскіх „Дзядох", а другая частка гэтага твору, дарэчы, прыгожа перакладзеная на беларускую мову яшчэ напачатку 20-х гадоў Натальляй Арсеньневай, вырасла цалком на аднайменным беларускім народным абрадзе, прысьвечаным прыпамінаньню памерлых. Пацьвердзіў гэта адзін з выдатных польскіх літаратуразнаўцаў і міцкевічалёгаў праф. Ю. Кляйнэр, які ў сваёй манаграфіі пра Міцкевіча, выдадзенай у 1934 годзе ў Львове, пра „Дзяды" часьць другую пісаў: **„Чымсьці бясспрэчна новым, незалежным ад рамантыкі заходнеэўрапейскай, ёсьць задума, каб ня ўкладку да сцэнічнага твору зрабіць з народнага звычаю, не якісьці разьдзел твору захварбаваць жахам забабонных практык, але зрабіць з народнага абраду істотны зьмест драмы, з абраду вывесьці яе структуру, з абраду зачэрпнуць для яе павагі й сьвятасьці".**

Згаданыя баляды й паэма „Дзяды", напісаныя на польскай мове, пэўне-ж, належаць да польскай літаратуры. Але ў сувязі з тым, што ў творах гэтых, апрача польскае мовы, усе іншыя іхныя кампанэнты чыста беларускія, ды што зрабілі гэтыя творы бясспрэчны ўплыў на некаторыя творы XIX стагодзьдзя, што напісаныя былі на беларускай мове, згаданыя Міцкевічавы творы, хоць і не належаць беспасярэдня да беларускай літаратуры, стаяць, аднак, ля ейных вытокаў.

Пасьля 1830 году, калі Міцкевіч жыў і тварыў на эміграцыі, беларускія фальклёрныя матывы паяўляліся ў ягонае творчасьці ўжо рэдка й спарадычна. Аднак гарачая любасьць паэты да далёкай Беларусі й заўсёды жывое пачуцьцё духовае лучнасьці зь ёю не заціраюцца й цяпер ды з асаблівай стыхійнай сілай выбухаюць у найвыдатнейшым ягоным творы — паэме-эпапэі „Пан Тадэуш", напісанай у 1834 годзе. Ужо ў першых словах гэтага манумэнтальнага твору паэта зьвяртаецца да Беларусі — „Літвы" з натхнёнымі словамі: **„Літва, родная старонка, ты маўляў здароўе"**, як перакладаў гэты твор на беларускую мову Міцкевічаў сучасьнік Вінцук Дунін-Марцінкевіч. Міцкевіч, як ніхто іншы, з высокім узьдымам лірычным маляўнічага й сакавіта апісаў у гэтым творы чароўную прыгажосьць беларускіх краявідаў і зьяваў прыроды ў кажнай пары году й дня, шчодра захварбаваўшы гэтыя свае апісаньні шчымлівай любасьцяй і пачуцьцём глыбокае тугі за родным краем.

З гледзішча на маляўнічасьць вобразаў роднага краю й шчырую эмацыянальную сувязь зь ім можна параўняць з польскім паэтам толькі ягонага аднафамільца з тае-ж Наваградчыны беларускага Канстаньціна Міцкевіча — Якуба Коласа, які ў сваіх творах зь ня меншым, чымся Адам Міцкевіч, майстроўствам услявіў прыгажосьць роднага краю.

Беларуская народная стыхія ў творчасьці Адама Міцкевіча на гэтым яшчэ ня вычэрпваецца. Яна шырака праявілася ў багатым выкарыстаньні ў Міцкевічавай паэтычнай мове беларускіх моўных асаблівасьцяў. Міцкевіч сьведама ўводзіў у сваю мову мноства беларускіх словаў, няведамых і ня ўжываных у мове польскай, захварбоўваў сваю мову беларускімі сынтаксычнымі канструкцыямі й марфалягічнымі элемэнтамі. Гэтае сьведамае захварбоўваньне беларускімі элемэнтамі свае польскае мовы із шкодаю для ейнае чысьціні выразна паказвае, як глыбока знаходзіўся Міцкевіч пад уплывам беларускай народнай стыхіі, перад уплывам гэтым ня толькі не бараніўся, але сьвядома яму падлягаў.

Міцкевіч зьяўляецца ня толькі найвялікшым польскім нацыянальным паэтам, але й духовым правадыром польскага народу й ягоным нацыянальным сумленьнем у гады першае маскоўскае няволі дый і ў гады цяперашняе другое няволі маскоўскае. Ён для польскага народу зьяўляецца тым, кім для беларускага народу стаўся амаль сто год пазьней наш вялікі Янка Купала. Калі-б, аднак, у часы Міцкевіча Беларусь ня была паняволеная палітычна й духова ды абрабаванай із сваіх нацыянальных багацьцяў мінулых стагодзьдзяў, дык Міцкевіч, можна думаць, быў-бы беларускім паэтам. Але ў моц гістарычных абставінаў стаўшыся польскім нацыянальным паэтам, ён у размеры тагачаснага засягу й тагачаснага разуменьня беларускасьці быў і Беларусам, быў, як трапна і ўдала сказаў згаданы праф. С. Пігонь, „Ліцьвіном" і „ніколі ня чуўся заадно з Паляком з Кароны".

У нармальных абставінах нацыянальнага жыцьця ў сучаснай Беларусі ўсе чыста Міцкевічавы творы мусілі-б быць даўно перакладзеныя на беларускую мову й даступныя шырокаму колу беларускіх чытачоў. Тымчасам за ўвесь паваенны пэрыяд былі выдадзеныя ўсяго дзьве сьціплыя кніжачкі Міцкевічавай паэзіі ў перакладзе на беларускую мову: „Выбраныя творы" ў 1955 годзе мізэрным тыражом 5 тысячаў экзэмпляраў і „Лірыка" Адама Міцкевіча ў 1965 годзе тыражом 6 тысячаў экзэмпляраў. У сувязі з гэтым, цынічным зьдзекам гучыць паведамленьне агенцтва БЕЛТА, зьмешчанае ў сувязі зь Міцкевічавымі ўгодкамі ў газэце „Літаратура і Мастацтва" за 28 сьнежня летась: **„Адам Міцкевіч . . . у свой час жадаў, каб яго песьні моладзь данесла да Менску. Жыцьцё пераўзышло гэту мару: творы заснавальніка рэвалюцыйнага рамантызму ў польскай літаратуры добра ведаюць беларускія чытачы. Іх вывучаюць у школах і вышэйшых навучальных установах. У Менску вялікімі тыражамі выдаюцца зборнікі яго вершаў і паэм на беларускай мове".** Дарэчы, два пераклады на беларускую мову паэмы Адама Міцкевіча „Пан Тадэвуш", зробленыя рознымі аўтарамі, як паведамлялася шраз у газэце „Літаратура і Мастацтва", цалком гатовыя да друку яшчэ каля дзесяцёх год таму, не зьявіліся й дагэтуль.

Беларуская пісьменьніцкая й чытацкая грамадзкасьць павінна зрабіць усё магчымае, каб Адам Міцкевіч усімі сваймі творамі ўзапраўды, а не як ілжыва паведаміла агенцтва БЕЛА, прамовіў да беларускага чытача на ягонай роднай мове. Пра гэта лятуцеў і сам Міцкевіч. У эпілёгу да „Пана Тадэвуша" уплеценыя радкі, якія ў перакладзе на беларускую мову Максіма Танка гучаць гэтак:

О, мне дажыць-бы да гэткай уцехі,
Каб мае трапілі кнігі пад стрэхі,
Каб за кудзеляй сялянкі прысеўшы,
Песьні любімыя даўнія сьпеўшы
Пра сіраціну — красуню, якая
Вечарам гнала птушыную стаю,
І пра дзяўчыну, што скрыпку любіла, —
Ды за ігрою свой статак згубіла, —
Каб і мае ўзялі кнігі сялянкі,
Простыя кнігі, як іх калыханкі.

Ст. Станкевіч

Чытайце, выпісвайце, пашырайце газэту Беларусаў у Вольным Сьвеце „БЕЛАРУС"

МАЁР ПЁТР КЛІМУК З БЕРАСЬЦЕЙШЧЫНЫ ТРЭЙЦІ БЕЛАРУСКІ КАСМАНАУТ

Ад 18 да 26 сьнежня, 1973, знаходзіўся ў палёце вакол зямлі савецкі касьмічны карабель „Саюз — 13", пілятаваны экіпажам у складзе каманьдзера карабля маёра Пятра Клімука Беларуса зь Берасьцейшчыны й бортінжынера масквіча Валентына Лебедзева. Васьмідзённы палёт, мэтай якога былі навуковыя дасьледваньні ў касьмічным прасторы, адбываўся нармальна й абодвы касманаўты шчасьліва вярнуліся на зямлю, прызямліўшыся на тэрыторыі СССР 200 клм. на паўдзённы захад ад гораду Караганды.

Беларус Пётр Клімук нарадзіўся ў 1942 годзе ў вёсцы Камароўка Берасьцейскага раёну й вобласьці. Пасьля заканчэньня ў 1962 годзе Чарнігаўскага ваеннага авіяцыйнага вучылішча служыў у Ваенна-Паветраных Сілах СССР. З 1973 году ён слухач Ваенна-Паветранай Акадэміі імя Ю. Гагарына. Жонка беларускага касманаўта Ліля вучыцца ў І-м Маскоўскім мэдыцынскім інстытуце. У іх расьце сын Міхась пяці гадоў. Бацька касманаўта Ільля Клімук загінуў у часе Другой сусьветнай вайны, маці Марта жыве ў вёсцы Камароўка на Берасьцейшчыне.

Пётр Клімук — ужо трэйці беларускі касманаўт. Першым касманаўтам беларускага паходжаньня, што ўпяршыню ў гісторыі чалавецтва ўжыцьцявіў палёт у космас, быў Юры Гагарын, што нарадзіўся 9 сакавіка 1934 году ў усходняй часьці Беларусі, далучанай да РСФСР — у вёсцы Клушына Гжацкага раёну (з 1968 году Гжацк пераназваны ў Гагарын) Смаленскай вобласьці. Гагарын загінуў пры загадкавых абставінах у авіяцыйнай катастрофе ў часе трэніровачнага палёту.

Другім беларускім касманаўтам была Валентына Церашкова, першая ў сьвеце жанчына-касманаўтка, што ў 1963 годзе пілятавала касьмічны савецкі карабель „Усход — 6", у арбіце спадарожніка зямлі. Валентына Церашкова нарадзілася ў 1937 годзе ў вёсцы Масьленьнікава Тутаеўскага раёну Яраслаўскай вобласьці РСФСР, куды ейны бацька Уладзімер Церашкоў, ураджэнец і жыхар вёскі Вылаў Бялыніцкага раёну Магілеўскай вобласьці, перасяліўся ў 1913 годзе. Церашковы — найбольш пашыранае сярод жыхароў гэтае вёскі прозьвішча. Як згадвае паэта магіляўчанін Аляксей Пысін у сваім вершы 1964 году, прысьвечаным Валі Церашковай, „А ў Вылаве ўсе Церашковы, у кожным двары ці праз двор".

НА ЎГОДКІ СВАЙГО НАСТАЯЦЕЛЯ Ў ЧЫКАГА

У нядзелю 25 лістапада летась у Парахвіі Беларускай Праваслаўнай Царквы Сьв. Юр'я ў Чыкага былі адзначаныя калядныя запускі й адначасна 10-я ўгодкі сьвятарскай працы ў гэтай царкве ейнага настаяцеля пратаярэя а. Алега Мірановіча. У гэты дзень у перапоўненай царкве адбылася ўрачыстая Божая Служба, якую адправіў а. Алег і сказаў вельмі прыгожую й глыбака рэлігійную пропаведзь.

Адразу пасьля Божае Службы адбылося ў царкоўнай залі прыняцьцё для прыхаджан і гасьцей, у часе якога быў належна ўшанаваны а. Алег з нагоды свайго дзесяцігодзьдзя. Вельмі смачны абед падрыхтавала Сястрыцтва Жыровіцкае Божае Маці ў васобе старшае сястры Марыі Каленік і спадарыняў К. Пунтус, Е. Крэс, Ліды Швэрэнь, С. Гушчы, матушкі Мірановіч і Валатоўскай. Усім ім належыцца шчырая падзяка.

Пасьля таго, як а. Алег сказаў малітву й пабагаславіў сталы, адчыніў бяседу старшыня Царкоўнай Управы Васіль Пунтус. У сваёй прамове ён нарысаваў гісторыю Беларускай Праваслаўнай Царквы Сьв. Юр'я ў Чыкага й прыгадаў, што якраз споўнілася дзесяць год душпастырскай працы ў гэтай царкве ейнага настаяцеля прат. а. Алега Мірановіча. Зьвяртаючыся да яго із словамі высокага прызнаньня й шчырае падзякі, сп. В. Пунтус паднёс яму ў канвэрце падарунак, а ўсе прысутныя дружна прапяялі „Сто год!". Тады ўзяў слова атаман казацкай станіцы Калабухава пры Беларускай Праваслаўнай Парахвіі Сьв. Юр'я Аляксей Сасноў і, прывітаўшы а. Алега ды пажадаўшы яму далейшай плённай працы на царкоўнай ніве, злажыў у канвэрце падарунак ад імя казацкай станіцы, а прысутныя на бяседзе Казакі прапялі яму „Многае лета!". Далей вітала нашага душпастыра й злажыла яму таксама падарунак ад імя Сястрыцтва Жыровіцкае Божае Маці й Царкоўнай Управы старшая сястра Марыя Каленік, а прысутныя яшчэ раз прапяялі „Сто год!". Многія з парахвіян віталі а. Алега й складалі яму свае падарункі, як былы старшыня Царкоўнай Управы Даніла Швэрэнь, сп-ня Людміла Нягода, сп-ня Валатоўская й іншыя.

У вадказ на прывітальныя прамовы а. Алег шчыра ўсім падзякаваў, асабліва былым старшыням Царкоўнае Ўправы Макару Аблажэю, К. Новіку, Я. Панкевічу, Д. Швэрэню, Г. Калтаноўскаму, быламу сакратару Царкоўнае Ўправы Міколу Латушкіну, скарбніку Ф. Радзюку ды цяперашняму старшыні Васілю Пунтусу, скарбніку Анатолю Новіку й сакратару Пятру Нягоду, а таксама ўсім парахвіянам і гасьцём, для якіх было прапяяна „Сто год!". На заканчэньне прат. а. Алег Мірановіч запэўніў, што й далейшыя дзесяць год будзе служыць беларускаму народу як Беларус і беларускі пастыр.

П. Нягода
Сакратар Царк. Управы

ЧАКАЕМ І АД ВАС АХВЯРЫ НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"!

ПРЫВІТАНЬНЬНІ Й ПАЖАДАНЬНІ З БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Ніжэй зьмяшчаем вершы беларускіх паэтаў на Бацькаўшчыне, што трапілі на Захад. Іхных прозьвішчаў, із зразумелых прычынаў, не падаём. — Рэд.

НАРАДЗІЎСЯ Ў БЭТЛЕЕМЕ БОГ

Каляда ўрачыста крочыць сьвята,
Няўпрыкметкі праз белы сьнег і лёд;
Калядуе вецер каля хатаў,
Запыняецца каля варот.

Нарадзіўся Бог Спрадвечны ў ясьлях,
Сьвеціць зорка, зіхаціцьназьдзіў,
Яна болей ў небе не пагасьне,
Каб ніхто з дарогі ня зблудзіў.

Над убогім хлявушком ірдзіцца,
Ворагам яе не пагасіць,
Йдуць Цары Дзіцятку пакланіцца,
Што ў быдлячых яселках ляжыць.

І ня знаючы людзкое мовы,
Толькі веліч здольныя адчуць,
Паглядаюць з ласкаю каровы
І ягняткі радасна бляюць.

Пахаліла галаву Марыя,
Пастушкі спыніліся ў дзьвярох,
Пяюць ў небе ангелы сьвятыя:
Нарадзіўся ў ціхіх ясьлях Бог!

Сьпіць Дзіця ля Непарочнай Маці,
Божы Сын, пачатак новых дзён.
Пастушкі стаяць каля Дзіцяці,
Мудрацы яго вартуюць сон.

Блеск няземскі ля галоўкі зьзяе,
Рука Маці ля маленькіх ног.
Урачыста ноч плыве сьвятая,
Нарадзіўся ў Бэтлееме Бог!

УСІМ, ХТО КРАЮ, ХТО НАС НЕ ЗАБЫЎ

Сьнег навокал, на сэрцы сумна,
Зноў калядны наблізіўся час,
Толькі нашыя птушкі і думы
Далятаюць магчыма да Вас.

Лёс адсёк ад камля наша гольле,
На чужой прыжылося зямлі,
Ўсё-ж камель не забудзе ніколі
Тых, што з нашых карэньняў ўзрасьлі,

Якіх песьняй сваёй калыхалі,
Ў ціхіх хатах, дзе хлеб, як пірог,
Дзе бацьці, што ад працы прысталі,
Ды Спрадвечны у покуці Бог.

Багацей на стале і у хаце,
Толькі меней нас стала ў сям'і,
Шмат каго не далічацца маці,
Выціраючы вочы сваі.

Дзе ня ёсьць Вы, хто мову Айчыны
На дарогах жыцьця захавалі,
Ўсім мы дзьверы і сэрцы адчынім,
Калі-б час нам сустрэцца настаў!

Мы чакаем Вас, верым ў сустрэчу,
Ясназорай надзеяй жывём.
Мы вартуем агонь ў нашых печах,
Ў нашых сэрцах агонь сьцеражом.

А пакуль Вы ня з намі тут сяньня,
Мы ад хатаў, ад сэрцаў, ад ніў
Шлём праз далеч сваі прывітаньні
Ўсім, хто краю, хто нас не забыў!

З Новым Годам, із Сьвятам Калядным,
Каб ў здароўі, ў надзеі жылі:
Будзе сьвята сустрэчы і радасьць,
Будзе шчасьце на нашай зямлі!!!

З НОВЫМ ГОДАМ!

З Новым Годам, із Сьвятам, браты на чужыне,
Наш вятрамі далёка аднесены куст!
Ў гэты дзень за сьвяточным сталом із сваімі
Прыгадайце і Маці сваю — Беларусь!

У нас сьнег і мароз, сталі ночы даўгія,
Ды бушуе мяцеліца каля варот.
І мы шчасьця жадаем для Вас, дарагія,
Ў гэты дзень, ў гэты Нованароджаны Год!

Бо якія-б між намі ня склаліся далі,
Мы ў застольлі заўсёды п'ём чарку за Вас.
Доўга сьлед Ваш на сьцежках вятры замяталі,
Ўсё-ж замесьці у сэрцы няўладны і час.

Плачуць маці, сястрычкі дрыжаць, як асіны,
Ды вясною пытаюцца першых буслоў:
Ці ня згледзілі брата, ня ўбачылі сына
На нялёгкай і любай дарозе дамоў?

А жыцьцё уцякае, такое кароткае,
Сум зьвівае часамі нутро, як драты . . .
З Новым Годам, каханыя, з новым шчасьцем, далёкія,
Зь яснай, лепшаю доляй, з сустрэчай, Браты!

НАДЗЕЙНЫ СПОСАБ РУСЫФІКАЦЫІ

Як падаў украінскі штодзённік „Свабода" за 13 верасьня сёлета, у інтэрвю заступніка Прэзыдыюму Савецкай сацыялягічнай асацыяцыі й старшыні Сэкцыі дзеля вывучэньня сям'і праф. А. Г. Харчавога, што было зьмешчанае ў газэце „Голос Родины" за жнівень 1973, шмат увагі пра „мяшаныя шлюбы ў СССР". Як відаць зь інтэрвю, штуршком для яго былі пашыраныя на Захадзе закіды, што міжнацыянальныя мяшаныя шлюбы сьціраваныя ў СССР да асыміляцыі жыхарства. Праф. Харчавы намагаецца гэты закід адкінуць, заяўляючы, што „гэта, звычайна, няпраўда", бо ў СССР быццам „ніхто й ніколі мэтаю палітыкі ня ставіў фізычнага зьмешваньня народаў. Ніхто ня вызначаў нацыянальнага складу сем'яў, ніхто не забараняў і ня стымуляваў адных відаў шлюбаў із шкодаю для іншых".

Гэткае фармальнае сьцьверджаньне савецкага сацыялёга супярэчыць усяму таму, што ён сам у гэтым інтэрвю на тэму міжнацыянальных шлюбаў сказаў, кажучы пра тое, што „рост міжнацыянальных шлюбаў сьветчыць пра перамогу нашай ідэялёгіі, адлюстроўвае прагрэсыўныя тэндэнцыі ў грамадзтве: збліжэньня нацыянальных культураў, умацаваньня маральна-палітычнага адзінства грамадзтва, шырыню й размавітасьць лучнасьцяў і кантактаў між людзьмі розных нацыянальнасьцяў, рост павагі да культуры іншых народаў, замацаваньня раўнапраўя жанчыны . . . Да росту міжнацыянальных шлюбаў спрычыніліся зьмены ў грамадзтве, індустрыялізацыя, рост культуры, перамога нацыянальных і рэлігійных перагародак".

Відаць, гэтую сьцёртую савецкую фразэалёгію, якой, звычайна, засланяецца ў СССР рэчаіснасьць, трэба расшыфроўваць, каб пабачыць, што фактычна за ёй хаваецца й што із сабою нясуць міжнацыянальныя шлюбы народам СССР. Адказваючы на пытаньне карэспандэнта пра мову „міжнацыянальных сем'яў", савецкі вучоны падчыркнуў, што „становяцца найчасьцей двумоўнымі", а калі зьмешаная сям'я жыве ў іншанацыянальнай рэспубліцы — дык трымоўнымі". Найчасьцей-жа, — заявіў савецкі сацыялёг, — „у падобных выпадках агульнасямейнай мовай становіцца мова расейская".

У гэтай выснове, як бачым, хаваецца ўся існасьць міжнацыянальных шлюбаў, іхная небясьпека й матывы, якімі кіруецца савецкі рэжым, тарнуючы палітыку плянавага зьмешваньня жыхарства, як найбольш эфэктыўнага спосабу асыміляцыі й русыфікацыі. Навет закладаньне сем'яў, што ўва ўсіх краёх і нацыях сьвету ёсьць першай і асноўнай базай самазахаваньня й росту, у савецкай нявольніцкай імпэрыі выкарыстоўваецца дзеля нацыянальнага народазабойства.

ЯК СТВАРАЮЦЬ У БССР "КАЛІЗЭІ"

„Нашто трымацца так за памяць продкаў?!" —
Скрывіўся крытык, прачытаўшы вершы.
О, тонкі майстар кавэрзных папрокаў,
Схавай капусны храпак, што жуеш ты!

Ніл Гілевіч

На мяжы Панямоньня й Палесься, амаль на палове старога шляху ад Слоніму да Пружанаў, ляжыць у вабкружэньні прывабнае Ружанскае пушчы ўтульны гарадок Ружаны. У ягонай ваколіцы цячэ на поўнач праз Ваўкавыскае ўзвышша да Нёману рака Зэльвянка, а на поўдзень да Ясельды рака Цемра. Таму, магчыма, яшчэ за часы Чорнае Русі й узьніклі Ружаны на волаку паміж гэтымі рэкамі. У летапісе яны ўпяршыню згадваюцца ў 1586-м годзе, як горад, але пад назовам — Ражана, што падобна Рагачову, паходзіць ад тэрміну — рог, бо знаходзяцца яны на рагу шляхоў. А перад тым, як сьветчыць тэстамант канцлера Вялікага Княства Літоўскага славутага Льва Сапегі, Ражаны зваліся проста Сідараўскім фальваркам. І відаць усё вакол спрыяла хуткаму росту гораду.

Сваю зацямку „За 20 год", зьмешчаную ў № 1005-м завяртанскае газэткі „Голас радзімы", А. Марцінкевіч пачынае запэўненьнем:

„За 20 пасьляваенных год старажытныя Ружаны непазнавальна зьмяніліся. Пасёлак вырас удвая", — і прыгадваючы далей тутэйшыя маслазавод, хлебапякарню, гароднiна — сушыльны завод, цагельню, 19 крамаў, чайную, сталоўку, а таксама два саўгасы — „Ружанскі" і „Сьветлы шлях", канчае даволі беззапэляцыйнай заявай:

„Два дзесяцігодзьдзі Савецкай улады далі ружанцам у многа разоў больш, чым папярэднія чатыры з паловай стагодзьдзі".

Няўжо? Паспрабуйце перагарнуць старонкі гісторыі, або проста ўважліва аглянуцца вакол, каб пераканацца ў зусім іншым, супрацьлеглым. У 1611-м годзе тут будуецца паперня, а ў 1791-м суконная й палатняная фабрыкі, на якіх працавала блізу 350 работнікаў, і праіснавалі яны да 1939-га году, вырабляючы сукно розных колераў. Апрача іх, былі вялікая гарбарня, цагельня й кафельны завод, або па тагачаснаму — плітніца, вытворчасьць якое славілася па ўсім Панямоньню. Таму не дарма, як сьцьвярджае З. Капыскі ў сваёй грунтоўнай кніжцы „Эканамічнае разьвіцьцё гарадоў Беларусі ў 16-17 стагодзьдзях" (Менск. 1966 г.), менскія купцы спрачаліся паміж сабой за права на гандаль у Ружанах ды асабліва ў часе тутэйшага Сярэдняпоснага кірмашу. І доказам колішняга дабрабыту зьяўляюцца таксама тыя архітэктурныя помнікі, што ў большай ці меншай ступені перахаваліся дагэтуль.

Цэнтральную плошчу Ружанаў упрыгожваюць сабой касьцёл і царква, што маюць вонкавае падабенства і гэта ня выпадкова, бо ня гледзячы на розьніцу сваіх веравызнаньняў стварылі іх беларускія дойліды. Траецкі кармэліцкі касьцёл пабудаваны ў першай палове 17-га стагодзьдзя, і калі пад'яжджаеш да Ружанаў, перадусім кідаецца ў вочы сьпічасты шацёр ягонае высокае званіцы, якая арганічна адпавядае суворым фасадам будынку і нагадвае бэрнадынскі касьцёл у Друі.

Крыжовыя скляпеньні касьцёлу расьпісаныя фрэскамі й арнамэнтам, а ягоны аўтар, у выглядзе барокавага порціку, зроблены з чорнага мармуру. І касьцёл нагэтулькі цэльны й адпаведны абранаму для яго месцу, што цалкам мае рацыю Ю. Якімовіч, калі ў сваім нарысе „Сустрэчы з адвечным", надрукаваным у „Літаратура і мастацтва" (22. 5. 70.), піша: „. . . здаецца, замяні яго іншай пабудовай ці пасунь крыху ў бок — усё раптоўна сказіцца, зьгіне ўся ідэя архітэкнурнай даміnанты ансамблю плошчы" — а далей дадае: — „Яшчэ і яшчэ любуемся высокім шпілем касьцёлу. Ён нібы лунае над горадам і, здаецца, кідае выклік будучым дойлідам".

Пятрапаўлаўская царква была пабудаваная ў 1675-м годзе, як вуніяцкая, на месцы ранейшае драўлянае, ад якое засталася толькі вельмі цікавая чаша, зробленая ў 1624-м годзе. Царква дарэшты вытрыманая ў барокавым стылю і, як Траецкі касьцёл, мае адну высокую званіцу. Аднак пажарам у 90-х гадох зьнішчаны ейныя каштоўныя фрэскі й старадаўныя абразы. Цудам ацалеў толькі абраз Богамаці, які асабліва ўшаноўвалі тутэйшыя праваслаўныя Беларусы.

Найбольшай аздобай Ружанаў зьяўляецца вядомы палац Сапегаў, што некалі мелі тут рэзыдэнцыю. Хоць і дайшоў ён да сучаснасьці ў руінах, а ўсё-ж перахаваў сваю мінулую прываблівасьць і дарма, што знаходзіцца крыху ў баку ад гораду, але разьмешчаны на ўзгорку відаць уім адусюль. Закладзены ў пачатку 18-га стагодзьдзя за часы панаваньня барока, палац перабудаваны у канцы яго архітэктарам Янам Самуэлям Бэкарам, набыўшы пры гэтым некаторыя рысы клясыцызму.

Бяз увагі на гэтае, галоўны корпус, над якім быў пабудаваны трэйці паверх і прыбудаваны два крылы, ня страціў гарманійнасьці ранейшых прапорцыяў. Калісьці былі ў ім зь вялікім густам аздобленыя залі й пакоі, а цяпер засталіся толькі сьцены, але ўсё роўна, як захапляецца ў сваёй „Беларускай архітэктуры" (Менск. 1956 г.) М. Кацар: „Архітэктура Ружанскага палацу спакідае вялікае ўражаньне. Магутны ўзьлёт калённага порціку галоўнага фасаду, высокая аркатура, што нясе трохгліфны карніз, ствараюць ураженьне прыўзьнятасьці і велічнасьці. Увесь ансамбль прыгожа ўкампанаваны ў маляўнічы пэйзаж Ружанаў".

Нарэшце ўважаю за патрэбнае прыгадаць яшчэ ўездную Парадную браму, што хутчэй нагадвае трыумфальную арку, зьяўляючыся самастойным дасканалым творам мастацтва. Заслугоўвае ўвагі ейная ніжняя руставая частка, але асабліва зьдзіўляе верхняя, аздобленая гірляндамі, выразанымі з моранага дубу.

І надзвычай паказальныя два здымкі, пададзеныя на 431-ае старонцы І-га тому Беларускае савецкае энцыкляпэдыі (Менск. 1969 г.). Пад адным зь іх напіс — Нарвская трыумфальная арка ў Ленінградзе, пад другім — Арка Ружанскага палаца. Наўмысьля адшукайце гэтыя здымкі і зірніце на іх, каб увачавідкі пераканацца, што першая знаходзіцца ўва ўзорным парадку, бо яна ў Ленінградзе, а другая набліжаецца да зьнікненьня, бо яна на Беларусі. І характэрна, між іншым, што праз асобныя аркі магутнае

БЕЛАРУСКАЯ ЦАРКВА Ў ДЭТРОЙЦЕ

(Уражаньні з падарожжа)

Пра Дэтройт ведаў з прыватных лістоў і з прэсы, пераважна з газэты „Беларус". Аднак, як паглядзеў сваімі вачыма, весткі гэтыя былі, сказаў-бы, скупыя. Беларусы ў Дэтройце — людзі скромныя, але калі ходзіць аб агульна-эміграцыйную інфармацыю, дык скромнічаць няма чаго — Беларусы хочуць ведаць, што робіцца ў іхніх асяродках на эміграцыі. Тымбольш, што Беларусы ў Дэтройце маюць што паказаць і маюць чым пахваліцца. Дасягненьні іхныя гэта прыклад іншым беларускім асяродкам у Паўночнай Амэрыцы, а асабліва па-за Амэрыкай.

Цэнтрам беларускае калёніі Дэтройту й ваколіцаў зьяўляецца праваслаўная царква, якую зьведаў у першы дзень майго прыезду ў Дэтройт. Вонкава гэты будынак ня кідаецца ў вочы выглядам праваслаўнае царквы — вежа з войстрым гатыцкім заканчэньнем — відаць, што арыгінальна гэта была пратэстанцкая царква. З надворку царква абабітая алюміневай бляхай, а ў сярэдзіне—дзеравам. Самая рама царквы зробленая ня зь дзерава, а із сталі, падобна як будуюцца мадэрныя хвабрыкі. Пад царквою знаходзіцца раскошная заля зь месцам, прыблізна, на сотню асобаў. Сьцены залі абабітыя дзеревам. Тут-жа поруч з заляю — раскошная і вельмі добра абсталяваная кухня.

У царкве прыгожы дзеравяны іканастас — яшчэ ня скончаны. Іконы ўжо ёсьць амаль усе, бо толькі адсутнічаюць круглыя іконкі на райскіх варотах. Дарожка ад уваходу да райскіх варотаў, салія (падвышэньне перад іканастасам), і ў нутры аўтара — усё вылажанае дываном бурачковага колеру, што надае асаблівае прыгажосьці й багацьця царквы ў нутры.

Каля царквы знаходзіцца клябанія. Гэта двухпавярховы дом, у якім жыве цяпер Уладыка Мікалай, што нядаўна пераехаў сюды з Канады. Першы паверх, апрача кухні й сталовае, вылажаны дыванамі. У доме ёсьць тры спальні, у ваднэй зь якіх Яго Праасьвяшчэнства зрабіў сабе канцылярыю, другую займае сам, а трэйцяя пустая. Дэтройцкія Беларусы кажуць, што гэта для прыежджых суродзічаў, каб ня трэба было затрымоўвацца ў гатэлях ці ў матэлях. Пры клябаніі вялікі гараж і ў ім стаіць аўта Уладыкі Мікалая. Трэба прызнаць, што дагэтуль яшчэ ніводзін зь беларускіх Япіскапаў ня меў сабе так выгаднага памешканьня як Япіскап Мікалай.

Самая царква й клябанія знаходзяцца ў зацішным прадмесьці Дэтройту — у Іст Дэтройт. Для наведвальніка з далёкае Аўстраліі тут адчуваецца лагоднасьць і супакой. Здаецца, што тут запраўды ёсьць частка нашае далёкае бацькаўшчыны-Беларусі.

У нядзелю пабываў на Службе, якую адслужыў Уладыка Мікалай. У царкве было даволі людна. Ізь сьпеву хору відаць, што ўсе старыя харыстыя, аднак адчуваецца адсутнасьць дэрыгента. Веру, што Беларусы Дэтройту неўзабаве перамогуць гэты недахоп. Незразумелым, аднак, астаецца, чаму хоць настаяцелем прыходу Япіскап, а завецца толькі царква, а не сабор. Хто павінен пра гэта парупіцца?

З гутаркі з Суродзічамі даведаўся, што запраўднае рэлігійнае жыцьцё тут пачалося прыблізна чатыры гады таму назад. Бяручы на ўвагу дасягненьні за так кароткі час, можна быць перакананым, што за наступныя 4-5 гады ўжо не царква, а сабор у Дэтройце будзе наймацнейшай адзінкай БАПЦ на эміграцыі.

Дык шчасьці Вам Божа, дарагія Суродзічы ў Дэтройце!

А. Бакуновіч

ПРЫЕМНАЯ НАВІНКА

Не пазімоваму прыемны, бязь сьнегу, вечар сыботы 22 сьнежня 1973 году. Пляц Беларуска-Амэрыканскага Грамадзкага Цэнтру ў Саўт Рывэры, Нью Джэрзі, паступова запаўняецца самаходамі, зь якіх па адным і групамі высядаюць жыхары Саўт Рывэру й ваколіцаў. Адны зь іх прыехалі трохі раней, каб мець магчымасьць прысутнічаць на Вячэрні ў царкве; іншыя —пазьней трохі, каб на час пасьпець у залю Цэнтру на абвешчаныя на гэты дзень даклады

Разасланыя загадзя паведамленьні-запросіны, а таксама зацемка, надрукаваная ў англамоўнай тыднёвай газэце Саўт Рывэру "Spoksman" паведамлялі, што ў гэты вечар адбудуцца ў залі два даклады: Алеся Вожыка, навейшага эмігранта зь Беларусі, „Жыцьцё ў сучаснай Беларусі" і д-ра Ст. Станкевіча „35-я ўгодкі крывавых сталінскіх пагромаў на Беларусі". Нічога дзіўнага таму, што амаль на вызначаны час (пачатак вызначаўся на 7:00 гадзіну вечара, але — як і часта ў нас Беларусаў бывае — пачалося ўсё з паўгадзінным спазьненьнем) вялікая заля Цэнтру была амаль запоўненая слухачамі.

Вечар адчыніў старшыня Управы Беларуска-Амэрыканскага Грамадзкага Цэнтру Барыс Шчорс кароценькім уступным словам і перадаў голас сп. Алесю Вожыку.

Даклад сп. А. Вожыка, хоць і кароткі, але быў даволі цікавы, бо ад часу разьвітаньня прысутных на Вечары з Бацькаўшчынай прайшло бязмала 30 год і ня кажны зь іх мае магчымасьць даведацца пра тыя зьмены, што адбыліся на ягонай радзіме за гэты час. Дакладчык-жа, які, можна сказаць, толькі ўчора вырваўся з паняволенай Беларусі, расказаў слухачом шмат новага і цікавага. Тое, чаго ён не сказаў падчас дакладу, было дапоўненае і ўдакладненае ім падчас адказаў на пытаньні прысутных у канцы праграмы Вечару.

Надзвычай зьмястоўны і цікавы быў даклад галоўнага рэдактара газэты „Беларус" д-ра Ст. Станкевіча. Дакладчык, на аснове даступных яму крыніцаў і праведзеных ім дасьледаў, расказаў слухачом, як у 30-х гадох, асабліва ў часе славутай яжоўшчыны ў 1937-38 г.г. крывавы сталінскі рэжым вынішчаў у Беларусі лепшую частку ейнага народу, не шкадуючы навет і сваіх-жа „паплечнікаў" — камуністых. Прысутныя старэйшага веку, якія былі сьветкамі ды навет ахвярамі гэтых пагромаў, жывучы на бацькаўшчыне, даведаліся аб новых фактах, пра якія не маглі ведаць з тагачаснай савецкай прэсы. Слухачы-ж малодшага веку даведаліся пра факты, пра якія яны, магчыма, і ня ведалі нічога.

Прыемнаю неспадзеўкаю для прысутных было выступленьне на Вечары Хору Беларускіх Вэтэранаў пад кіраўніцтвам сп. Ю. Рымка. Хор у знак ушанаваньня памяці ахвяраў сталінскага тэрору прапяяў некалькі патрыятычных гімнаў і маршаў (аб выступленьні Хору Вэтэранаў не паведамлялася ні ў запросінах, ні ў газэце "Spoksman").

Вечар закончыўся сьціплым пачастункам для прысутных, які таксама праходзіў на высокім патрыятычным узроўні. У прамовах, перапляtаных песьнямі, тостамі й сьпевамі „Сто год!", шчыра выказваліся пажаданьні, каб сярод дзьвюх групаў беларускае эміграцыі, калісьці пасвараных і няпрыхільна да сябе настаўленых, запанавала поўная згода, узаемная пашана, прыязьнь і супрацоўніцтва.

Салісткі хору „Каліна" Л. Махнюк і Р. Касьцюк, а так-жа й іншыя сьпявачкі й сьпявакі цешылі прысутных беларускімі патрыятычнымі й народнымі песьнямі. Настрой быў, хоць і ўзвышаны, але не афіцыйны, а шчыра сяброўскі й глыбока патрыятычны.

Падсумоўваючы ўражаньні ад Вечару, хочацца пажадаць, каб Культурна-Мастацкі Аддзел пры Беларуска-Амэрыканскім Грамадзкім Цэнтры ладзіў часьцей падобныя вечары.

Янка Золак

„ПАЛЯКІ" НА БЕЛАРУСІ

Сёлета Акадэмія навукаў БССР у Менску (Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа) выдала цікавую кнігу ў 2-х частках „Польские говоры в СССР". Гэта зборная праца многіх аўтараў у трох мовах: беларускай, расейскай і ўкраінскай. Бальшыня аўтараў Беларусы. Зборнік напісаны ў выніку чатырохгадовага (1967-1969) дасьледваньня польскае гаворкі на мясцох, дзе перапіс жыхарства 1959 году паказаў астравы „Палякаў" у БССР ды сумежных землях этнічнай Беларусі, што сяньня ўваходзяць у склад Лятувіскай ССР (Віленшчына, Трокаўшчына), Латыскай ССР(Латгалія, Ілукшта), РСФСР (Смаленшчына, Браншчына), Украінскай ССР (Чарнігаўшчына, Палесьсе), Эстонскай ССР (Ноўгарадзкі павет), Польскай Народнай Рэспублкі (Падляшша, Беласточчына, Сувальшчына, Аўгустоўшчына). Савецкі перапіс 1959 году выявіў у СССР 1,370.622 „Палякаў", а перапіс 1970 году – 1,167.000. З гэтага ў БССР налічвалася ў 1959 годзе, — 538.881, а ў 1970 годзе — 520.000. У Лятувіскай ССР адпаведна прыблізна тая самая колькасьць у вабодвых перапісах — 230.000. У іншых савецкіх рэспубліках паводля апошняга перапісу: у Латыскай ССР — 50.000, у ЭССР — 2.000, у РСФСР – 120.000, у УССР – 300.000,, у Казахстане — 52.000. У іншых савецкіх азіяцкіх рэспубліках — каля 15.000.

Тут неабходна моцна падчыркнуць важны факт, што на аснове Сталінскае „ўмовы" з Польскай Народнай Рэспублікай дадзенае было свабоднае права „Палякам", што апыніліся ў межах СССР, перасяліцца ў ПНР, а не Палякам у межах ПНР — у СССР. Тады радавітыя Палякі (дадайма, што моцна пацярпелі ад Сталінскай палітыкі) ды не Палякі, адно былыя польскія грамадзяне, тысячнымі хвалямі падаліся ў Польшчу, мяркуючы, што сталінскае ярмо там будзе слабейшае. „Умова" мела важнасьць на працягу 5-ёх год. Цяжка сабе ўявіць, каб народжаны запраўдны Паляк не захацеў скарыстаць з гэтага права перасяліцца ў сваю бацькаўшчыну, хай сабе й падсавецкую! Аднак больш за міліён з гакам „Палякаў" не захацела скарыстаць з гэтага права ды й надалей застаецца ў СССР.

У чым-жа справа? Польская замежная прапаганда хоча бачыць у гэтых „невозвращенцах" усё-ж такі Палякаў запраўдных, што ўпорыста прадаўжаюць быццам бараніць „польскі" бастыён на ўсходзе... Аднак факты кажуць што іншае.

І вось вучоныя лінгвістыя ўназванай працы поўнасьцяй аспрэчваюць іхнае польскае паходжаньне. Усе яны ня толькі ў выніку сваіх дасьледваньняў на мясцох, але й паклікаючыся на даваенных і паваенных польскіх аўтараў сьцьвярджаюць, што г. зв. „Палякі" ў СССР — гэта Беларусы каталікі.

Пасьля наезду ў сярэдзіне XVII стагодзьдзя нашых земляў маскоўскім царом Аляксеем Міхайлавічам у саюзе з Багданам Хмяльніцкім замацавалася на Беларусі ў мэтах абароны перад Расеяй тэндэнцыя цеснага саюзу з Польшчай зь пераняцьцем польскай мовы, як урадавай улучна. Гэта наступіла ў 1696 г. у часе бескаралеўя й выбараў супольнага караля для Польшчы й Літвы (Беларусі). Тады Пётр Першы намагаўся стацца і ўладаром Польшчы й Літвы, а антымаскоўская канфэдэрацыя ўвяла пастанову ня толькі аб адхіленьні маскоўскага цара, але й аб цесным змацаваньні Польшчы й Літвы навет супольнай урадавай польскай мовай у гэтых задзіночаных дзяржавах.

Адзін з аўтараў згаданай напачатку зборнай працы „Польские говоры в СССР" В. Варэніч, разважаючы ў гэтым кірунку, паклікаецца на працу Г. Турскай у польскай мове („Пра мову Яна Ходзькі"), якая даводзіць, што мова Ходзькі — гэта мова верхніх слаёў жыхарства Меншчыны й Віцебшчыны першай палавіны XIX стг., дзе асноўны ўплыў на мову г. зв. „Палякаў" мела беларуская мова. Ейны ўплыў на мову польскіх аўтараў беларускага паходжаньня ў XIX стг. сьцьвярджаюць таксама гэткія польскія моваведы, як А. Брукнэр, К. Ніч, Т. Лер-Сплавінскі, А. Абрэмбская-Яблонская й іншыя. Найбольш цэнная ў гэтым пытаньні манаграфія Г. Турскай „Пра ўзьнікненьне польскіх моўных прастораў на Віленшчыне" (Вільня, 1939). Яна, выкарыстаўшы матарыялы іншых аўтараў, сьцьвярджае, што ўплыў беларускай мовы на польскую гаворку на Беларусі асабліва зацяжыў у другой палавіне XIX стг. (пасьля зямельнай рэформы), калі сялянства было вызваленае ад прыгону, а паўстаньне Кастуся Каліноўскага паднесла клічы змаганьня за родную мову й сваю дзяржаву.

Сьцьвярджаюць гэтую зьяву на беларускай тэрыторыі і сучасныя савецкія моваведы. В. Варэніч у сваёй працы падае многія крыніцы й літаратуру гэтых вучоных, што падмацоўваюць ягоныя высновы пра беларускія ўплывы ў польскіх гаворках на Беларусі. Іншыя аўтары зборнай працы ‚Польские говоры в СССР", як В. Чэкман і Ю. Паршута, даюць шмат характэрных беларускіх моўных асаблівасьцяў у польскіх гаворках на Беларусі.

Яшчэ іншая аўтарка згадванай зборнай працы К. Гюмулянц дасьледвала ткацкія назовы й вопраткі ды абутку у польскіх гаворках Віленшчыны. Яна ўстанавіла, што ўсе гэтыя назовы тыпова беларускага паходжаньня ды ня маюць навет сьлядоў паходжаньня польскага.

Існуюць яшчэ многія іншыя довады таго, што г. зв. „Палякі" ў СССР — гэта Беларусы каталікі, што бачаць сваю „польскасьць" адно ў каталіцкім веравызнаньні, але этнічна ня маюць ніякіх сувязяў з карэннымі Палякамі. Тут відавочная гістарычная зьява паміж двумя народамі — Беларусамі й Палякамі, якія задзіночваліся адно дзеля самаабароны перад расейшчынай, а ня дзеля этнічнага зьліцьця ў вадзіны польскі арганізм.

Чырвоная Масква прадаўжае намаганьні чорнае сотні царскае Расеі, уважаючы Беларусаў каталікоў за „карэнных" Палякаў ды, у мэтах аслабленьня беларускага нацыянальнага патэнцыялу, і надалей штучна стварае „польскае пытаньне" ў СССР. Яна гэтак-жа штучна ў межах сяньняшняе Лятувіскае ССР (а пры Сталіне і ў БССР) палянізуе беларускіх каталікоў, накідаючы ім польскае школьніцтва, культуру, самаўрад і польскую царкву.

В. Пануцэвіч

ЗІМА

Сьнегу белая гушча
Ў жорнах ветру заенчыла.
Пасівелая пушча
Перад бурай укленчыла.

Маразішча балюча
Коле дзідамі колкімі;
Пранізаў сьнег сыпучы
Ледзянымі іголкамі.

Праз завеі, віхуры
Сонца землю ня ўбачыла.
Абняліся пад скурай
Доля воўка з сабачаю.

Міхась Кавыль

1974

Ружанскае аркады вы пабачыце воддаль тутэйшыя чароўныя Траецкі касьцёл і Пятрапаўлаўскую царкву зусім слушна спалучаныя такім чынам з палацам у вадну цяпер мінорную гаму з далёкае ўрачыстае сымфоніі.

Аднак вы істотна памылецеся, калі зробіце выснаў, што палацавы ансамбль у Ружанах карыстаецца вялікай увагай з боку рэспубліканскага таварыства па ахове помнікаў гісторыі й культуры, бо наступныя вытрымкі з пэрыядычнага друку таму цалком супярэчаць. Гэтак Г. Сакалоў у „Чырвонай зьмене" (9. 9. 69.), у артыкуле „Ахове помнікаў — сілу законаў", шчыра заўважыў: „Большасьць помнікаў найвялікшай мастацкай каштоўнасьці саюзнага, а то навет эўрапейскага значаньня на грані поўнага зьнішчэньня як, напрыклад, палац Сапегаў у Ружанах", а В. Нікіцін у „Літаратура і мастацтва" (9. 12. 69.), у артыкуле „Летапіс векапомнага", да гэтага дадае: ‚З Косаўскага замку і палацу ў Ружанах памаленьку расьцягваюць цэглу".

І як прачула зазначае аб руінах палацу Ю. Якімовіч у сваім кагадзе прыгаданым нарысе: „Вусьцішна было бачыць гэтае згасаньне былой велічы, якая і памірае ўражваючы..." Дарэчы, нам не стае мужнасьці абвінавачваць у разбурэньні палацу вылучна ружанцаў, бо хіба вінаватыя яны ў тым, што калі 200 год таму назад іхныя продкі пабудавалі з свае цэглы велічны палац, дык цяпер яе ў іх відавочна бракуе навет для рамонту печаў у сваіх хатах, хоць і займелі яны нейкую саўгасную жалюгодную цагельню.

І ўсё-ж найбольш нас зьдзівіла характарыстыка Ю. Цьвяткова, які ў артыкуле з хоць і запазычаным, але паэтычным загалоўкам „Памяць каменя і памяць слова" („Беларусь", № 9 за 1967 г.), называе палац Сапегаў у Ружанах... „беларускім Калізэям". Ці не зьяўляецца гэткае гіпэрбалічнае параўнаньне ў шмат якіх разуменьнях даволі коўзкім?

Яшчэ Байран сказаў: „Калі абваліцца Калізэй, абваліцца й Рым, а з Рымам абваліцца й увесь сьвет". Калізэй для яго зьяўляўся сымбалем велічнасьці магутнага Рыму, падзеньне якога, як вядома, і парадзіла змрочныя гады Сярэднявечча. А можа Ю. Цьвяткоў жадае гэткім параўнаньнем апраўдаць старое ператварэньне ў БССР архітэктурных скарбаў у руіны? Бо, бачыце, Рымскі Калізэй і ў руінах, але застаўся сьвятыняй для ўсяго чалавецтва? І хочацца ўсё-ж думаць, што гэткая плыткая паралельнасьць ня станецца індулігэнцыяй для ўсіх тамтэйшых сучасных сьвядомых вытваральнікаў крушняў з выдатных архітэктурных помнікаў Беларусі.

Юрка Віцьбіч

НЯМЕЦКІМ ДЗЕЦЯМ БЕЛАРУСКІЯ КАЗКІ

Ад колькіх ужо гадоў беларуская народная казка ў Нямеччыне зрабілася вельмі папулярнай, ёю стаў любавацца масавы чытач. Акадэмічнае, з навуковымі камэнтарамі, выданьне 1966 году 122 казак у нямецкім перакладзе Ганса-Ёахіма Грыма мела ўжо пяць выданьняў, агульным тыражом 50 000 экзэмпляраў.

Шматтыражным выданьнем надрукаваны й зборнік беларускіх казак для дзяцей: Die Räubernachtigall. Belorussische Märchen. Berlin, Verlag Kultur und Fortschritt, 272 S. Першае яго выданьне зьявілася ў 1969 годзе. Вялікага фармату кніга дае 59 беларускіх казак у перакладзе Лізэлёты Рэманэ. У кнізе больш ста ілюстрацыяў Гайдрун Гэгевальд, каля 30 зь якіх каляровыя.

Калі пераклад казак у выданьні акадэмічным зроблены з арыгінальных беларускіх тэкстаў, дык у выданьні для дзяцей казкі ўзятыя з расейскіх перакладаў. У расейскім-жа выданьні ў казках шмат пераробак, пропускаў, дапісак з савецкім палітычна - прапагандавым, антырэлігійным ды маскоўска-вялікадзяржаўным накіраваньнем.

Прыкладам, першая казка, ведамая з запісу XIX ст. К. Сяржпутоўскага, пра чарадзейнага музыку ды чэрцяў, у расейскім перакладзе моцна здэфармаваная. Арыгінальны зьмест гэтае высокапаэтычнае ды глыбака філязафічнае казкі беларускага народу кранае спрадвечную праблему людзкасьці — змаганьне ліха з дабром. Зь вялікім майстэрствам у казцы перададзеная духовая сіла музыкі ды мастацтва наагул, увасобленае чарадзейнаю ігрою геніяльнага народнага музыкі-скрыпача. Казка гэтая была надрукаваная ілюстраваным выданьнем на эміграцыі ў 1948 г. ў Госьляры, Нямеччына.

Калі згодна із спрадвечным народным сьветаглядам, у арыгінальным тэксьце гэтае казкі, падобна як ува ўсіх народаў сьвету, зло ўвасабляе сіла пекла, дык у савецкай пераробцы казкі ўсё зло паходзіць ад „паноў". Гэтак казцы нададзены абмежаны палітычна - сацыяльны зьмест, які звужае ідэйна-маральную сілу яе да аднае толькі эпохі ды аднае гістарычнае фармацыі. Гэтак спад маральна бічуючае сілы казкі беларускага народу дасужыя партыйныя цэнзары выгарадзілі сучасных „паноў" беларускага народу, ягоную маскоўскую каляніяльную бюракратыю.

Беларускіх народных казак пра паноў ды розных іншых прыгнятальнікаў народу, як ведама, хапае, і дзеля гэтага няма ніякае практычнае патрэбы лік іх павялічаць штучна пераробкаю гэткіх мастацкіх шэдэўраў вуснае творчасьці, як казка пра чарадзейнага музыку. Хвальшаваных у падобны спосаб казак у зборніку шмат. Памешчаныя ў кнізе й казкі расейскага паходжаньня, у якіх выхваляюцца цары. Прыклад гэтага — казкі пра цара Пётру, таго якраз цара, што ў часе войнаў з Швэдамі рабаваў ды агнём нішчыў вялікія прасторы Беларусі, цара, які загадаў ґрабіць ды спаліць дашчэнту з усімі цэрквамі гэткія багатыя тады месты, як Магілеў ды Віцебск.

Вялікая шкада, што нямецкае выдавецтва паверыла ў сумленнасьць савецкіх выданьняў ды гэтак нямецкім дзецям дало не сапраўдныя казкі беларускага народу, але пакалечаныя ды палітычна хвальшаваныя іхныя падробкі, з вульгарнай „сацыялізацыяй", мастацкім абязьвечаньнем ды навязанай ім маскоўскай вялікадзяржаўнай ідэялёгіяй.

А. Б.

ФОНД ПАДРУЧНІКАЎ

Засноўнікі Фонду Беларускіх Падручнікаў пры Беларускім Інстытуце Навукі й Мастацтва, ЗША, дзякуюць пададзеным ніжэй ахвярадаўцам за складзеныя на Фонд ахвяры: Д-р Ул. Набагез — $ 100.00; Мікола Нікан — $ 50.00; Мікола Грэбэнь — $ 10.00 .**Разам: $ 160.00. Разам з папярэднімі: $ 1,164.08.**

ДЗЕНЬ ГЭРОЯЎ У ТАРОНЬЦЕ

18 лістапада 1973 году беларуская грамадзкасьць Таронта разам з прадстаўнікамі, што прыбылі з розных іншых антарыйскіх беларускіх асяродкаў, адзначыла Дзень Беларускага Героя.

Згодна прапановы старшыні Беларускага Каардынацыйнага Камітэту ў Канадзе др. Б. Рагулі, падтрыманае ўсім Камітэтам, урачыстае паседжаньне ладзіла гэтым разам Беларускае Нацыянальнае Аб'еднаньне ў Канадзе ды прыняло ўдзел і запрошанае Згуртаваньне Беларусаў Канады. Згодна тэй-жа прапановы налета лістападавую ўрачыстасьць будзе ладзіць Згуртаваньне Беларусаў Канады, а гасьцём будзе Беларускае Нацыянальнае Аб'еднаньне.

Пасьля сьв. літургіяў ды паніхідаў за ўсіх тых, што аддалі жыцьцё за незалежнасьць і волю Беларускага Народу, у беларускіх цэрквах сьв. Ефрасіньні Полацкае й сьв. Кірылы Тураўскага ўсе сабраліся ў парахвіяльнай залі царквы сьв. Ефрасіньні Полацкае на ўрачыстае паседжаньне.

Паседжаньне адчыніў і вёў старшыня БНА сп. Язэп Пітушка.

Пасьля адчыненьня й малітвы, прасьпяванае м. Вялікай і спадарынямі Наполавай і Беразоўскай, меў слова на тэму дня сп. Р. Беразоўскі. Прамоўца коратка насьвятліў важнейшыя падзеі нашага вызвольнага змаганьня ды слушна падчыркнуў, што факт абвешчаньня Беларускае Народнае Рэспублікі 25 сакавіка 1918 г. змусіў Маскву, якая йзноў захапіла Беларусь, „Северо-Западную область" абвесьціць Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай (БССР) ды што, дзякуючы Акту 25-га Сакавіка, няхай сабе толькі pro forma, Беларусь сяньня сябра Задзіночаных Нацыяў.

Далей прамоўца спыніўся і на трагэдыі й гераізьме беларускага народу ў вапошнюю часта братабойчую вайну, дый закончыў сучаснасьцяй тут на эміграцыі. Мы і тут, як казаў ён, залажыўшы свае арганізацыі, будуючы свае асяродкі, цэрквы, вядзём далей справу палеглых герояў, за гэта і кляйміць нас Масква „зраднікамі беларускага народу".

Мы ня зраднікі, мы не ўцяклі, як хаця-б тыя, што, прыкрыўшыся „канонамі", у самы цяжкі час кінулі ня толькі свой народ, а і сваю-ж царкву ды пайшлі да чужых.

Дый ці сама чырвоная Масква не зраджвае свайго-ж камунізму? Душачы паняволеныя народы за зялезнай заслонай, Масква ўбівала людзям у галовы, што межы гэтыя супроць варожага капіталістычнага акружэньня, а як толькі настане камунізм, усе межы на сьвеце будуць зьнішчаныя. І ўсё-ж ніводнае мяжы з варожымі капіталістымі ніколі так не ўмацоўвала, як цяпер яна ўмацоўвае ды стараецца затрымаць мяжу зь ідэйна-родным ёй, бо-ж таксама камуністычным, Кітаем.

Хутчэй дысанансам да гэтае прамовы гучэлі думкі, выказаныя наступным прамоўцам, а. Паўлам Вялікім. А. Вялікі сярод іншых сваіх пэсымістычных выказваньняў бядаваў па тых, што, здабыўшы асьвету да чужых „прысталі", як калісь выразіўся адзін наш паэта. Быццам гэткая мякіна калі-колечы мела які ўплыў на жыцьцё й долю якога-колечы народу. Мякіна мякінаю, яе заўсёды нясе, куды вецер вее.

Урачыстасьць дапоўніла малая мастацкая самадзейнасьць. На пачатку жалобны марш „Сьпі пад курганам герояў", прапяяны мяшаным хорам пад кіраўніцтвам а. Вялікага, ды падтрыманы ўсёй заляй, харавая дэклямацыя й песьня „Люблю наш край" у выкананьні вучняў беларускае суботняе школы ды яшчэ дзьве песьні хору: „Слуцкія ткачыхі" ды „Дні надходзяць" і на заканчэньне агульна прапяяны нацыянальны гімн „Мы выйдзем шчыльнымі радамі".

Нагоду, што была сабраўшыся большая колькасьць людзей з розных асяродкаў, скарыстала др. Р. Жук-Грышкевіч, сябра Канадзкае Кансультатыўнае Рады ў справах шматкультурнасьці.

Яна растлумачыла, на чым палягае апошнім часам уведзеная канадзкім урадам палітыка шматкультурнасьці Канады ў рамках двухмоўнасьці. У Канадзе афіцыйныя дзьве мовы: ангельская й француская, але ўсе Канадыйцы і іншага этнічнага паходжаньня ды іхныя культуры раўнапраўныя. Усе Канадыйцы незалежна, скуль яны ці іхныя продкі прыехалі, заахвочваюцца далей культываваць свае мовы, свае звычаі, культуру, бо гэтым самым яны ўносяць уклад у вадну супольную скарбніцу — шматкультурную, але адну канадзкую культуру.

Дый заахвочваюцца ня толькі на словах, але й матар'яльнай падтрымкай, прыкладам нам, Беларусам, прызнана ўрадам дапамога (grant) у суме 6 тысячаў даляраў на выданьне падручніка беларускае мовы, які ўжо складаецца ды неўзабаве будзе здадзены ў друк.

В. П.

СЛУЦКІЯ ЎГОДКІ У МЭЛЬБУРНЕ

Сьвяткаваньне 53-х угодкаў Слуцкага Паўстаньня адбылося 2-га сьнежня, 1973, у прыгожа ўдэкараванай залі Беларускага Дому ў Мэльбурне. Урачыстасьць адчыніў старшыня Беларускага Цэнтральнага Камітэту ў Вікторыі сп. М. С. кароткай, але зьмястоўнай прамовай, у канцы якой папрасіў ушанаваць паўстаньнем і хвілінаю цішыні некалькі тыдняў таму адыйшоўшую ў вечнасьць сьв. пам. Лідыю Нікан, што асабліва напачатку нашай грамадзкай працы ў Аўстраліі прыймала вельмі актыўны ўдзел у нашым нацыянальным жыцьці.

Рэфэрат пра Слуцкае Паўстаньне прачытаў у беларускай мове мгр. А. Калодка, а ў ангельскай — асабліва прыгожа прачытала вучаніца нядзельнай беларускай школы Аля Корбут. У сувязі з тым, што частка ўдзельнікаў нашых урачыстасьцяў недастаткова або й зусім не разумее беларускае мовы (мяшаныя сужэнствы, а часткава й моладзь), рэфэраты ў ангельскай мове зьяўляюцца неабходнай патрэбай.

У мастацкай праграме вельмі ўдалымі былі выступленьні беларускага мяшанага хору пад кіраўніцтвам сп. П. Мікуліча. Доўгімі воплескамі прысутныя дзякавалі дырыгенту й харыстам за высокае мастацкае выкананьне песьняў, сярод якіх асабліва прыгожымі былі „Ой выйду я, выйду" і раманс „Толькі з табой" (выканаўцы Надзя Груша, Ганна Корбут і Пётр Мікуліч).

Наагул трэба дзівіцца з ахвярнасьці і кіраўніка хору П. Мікуліча, і ўсіх харыстых, што, не зважаючы на сваю заработную працу й вялікую раськінутасьць нашай мэтраполіі, усё-ж знаходзяць час на працу ў хоры.

На вялікую ўвагу заслугоўваюць выступленьні з мастацкай самадзейнасьцяй вучняў беларускай нядзельнай школы, а гэта дзякуючы працы й турботам настаўнікаў, асабліва-ж сп-ні Эўлялі Яцкевіч. Вось і гэтым разам група вучняў і вучаніцаў школы (Аля й Юрык Корбуты, Міша й Ганя Грушы, Віця Хрэстоўскі й іншыя) пацешылі нас прыгожымі дэклямацыямі беларускіх вершаў.

Як-бы дапаўненьнем абодвых рэфэратаў была прыгожая патрыятычная прамова сп-ні Эўлялі Яцкевіч і злажэньне вязанкі кветак на сымбалічнай магіле беларускага змагара й жаўнера. Падзякаваўшы прысутным за ўдзел у сьвяткаваньні, старшыня Беларускага Цэнтральнагага Камітэту на заканчэньне ўрачыстасьці папрасіў хвілінаю цішыні ўшанаваць памяць усіх тых, хто цярпеў або загінуў, каб „жыла Бацькаўшчына".

Сьвяткаваньне закончылася прапяяньнем беларускага нацыянальнага гімну „Мы выйдзем шчыльнымі радамі".

К. А.

ТЫДЗЕНЬ ПАНЯВОЛЕНЫХ НАРОДАЎ У МЭЛЬБУРНЕ

У сыботу 17 лістапада летась у Мэльбурне (Аўстралія) у вялікай залі Лятувіскага Дому адбылася маніфэстацыя прадстаўнікоў Паняволеных Народаў. У ёй прынялі ўдзел Беларусы, Баўгары, Чэхі, Славакі, Эстонцы, Вугорцы, Латышы, Лятувісы, Палякі, Расейцы й Украінцы. Галоўнымі прамоўцамі былі: аўстралійскія сэнатары й ведамыя прыяцелі й абароньнікі Паняволеных Народаў Джордж Ганнан і Франк Мэк Манус, а так-жа д-р Анрэй, сп. Болюк і праф. Морван.

Падчас маніфэстацыі прадстаўнік польскага экзыльнага ўраду ўдэкараваў абодвых аўстралійскіх сэнатараў польскім ордэнам „Полёнія Рэстытута" за іхную працу ў вабароне правоў Паняволеных Народаў, у тым ліку й Палякаў. Была аднагалосна прынятая рэзалюцыя, у якой патрабавалася ўвядзеньне ў жыцьцё Дэклярацыі аб людзкіх правох, дэмакратычнай свабодзе й незалежнасьці народаў, паняволеных чырвонай Масквой, шляхам свабодных выбараў пад наглядам Задзіночаных Нацыяў.

К. А.

ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА" Ў 1973 Г.

Выдавецкі Фонд газэты „Беларус" складаецца з падпіскі й ахвяраў беларускага грамадзтва. Паступленьні ў гэты фонд ад Беларусаў паасобных штатаў ЗША і іншых краёў Вольнага Сьвету ў 1973 годзе паказвае наступная табліца:

ЗША

1.	Нью Ёрк	$ 941.00
2.	Нью Джэрзі	1,242.00
3.	Іліной	1,004.00
4.	Огаё	578.00
5.	Мічыган	176.00
6.	Каліфорнія	69.00
7	Іншыя штаты ЗША	545.00
	Разам:	**$ 4,555.00**
8.	**Канада**	**897.24**
9.	**Аўстралія**	
	Сыднэй	431.05
	Мэльбурн	251.45
	Заходняя Аўстралія	131.80
	Адэляйда	68.45
	Разам	**$ 882.05**
10.	**Ангельшчына**	
	Лёндан	168.12
	Манчэстар	171.18
	Брадфард	58.31
	Бірмінгам	71.40
	Разам:	**$ 469.01**
11.	**Францыя**	**394.54**
12.	**Нямеччына**	**57.40**
	Усяго разам:	**$ 7,255.24**

Гадавая падпіска на газэту ў вышыні $ 6.00, устаноўленая яшчэ ў 1963 годзе, абавязвала і ў леташнім годзе, не зважаючы на тое, што ў міжчасе вартасьць даляра моцна абнізілася, а цэны адпаведна падняліся. Гэткую-ж падпіску мы пакідаем і на сёлетні 1974 год, хоць падпіска гэтая моцна **дэфіцытная.** Робім гэта таму, каб даць магчымасьць выпісваць газэту й тым, што больш плаціць за яе ня могуць або ня хочуць. Лепш гэткая, хай сабе й дэфіцытная, падпіска, чымся высылаць газэту задарма. Таму мы, пачынаючы з гэтага нумару, некаторым тым, што не аплацілі падпіскі за мінулы год, спынілі высылку газэты, а іншым спынім у найбліжэйшым часе

Бальшыня нашых падпішчыкаў добра разумее дэфіцытнасьць падпіскі ў суме $ 6.00 і таму яны самі паднялі сваю падпіску да $ 10.00 на год. Кажны можа аб гэтым пераканацца, глянуўшы на нашыя месячныя грашовыя справаздачы, друкаваныя на апошняй бачыне газэты пад загалоўкам „На Выдавецкі Фонд „Беларуса", дзе сума $ 10.00 фігуруе часьцей. як падпіска, чымся сума $ 6.00. Грошы звыш 10.00. прысланыя на „Беларуса", уважаюцца за ахвяру.

У сувязі зь невялікай колькасьцяй нацыянальна сьведамых Беларусаў на эміграцыі. а яшчэ меншай колькасьцяй, што цікавяцца сваім нацыянальным жыцьцём, толькі падпіска, навет у вышыні $ 10.00. можа пакрыць адно нязначную частку друкарскіх, паштовых і адміністрацыйна-тэхнічных выдаткаў Рэдакцыі (усе працаўнікі Рэдакцыі й Адміністрацыі працуюць задарма). Але ўзноў-жа, гэтыя ахвяры, нажаль, не растуць прапарцыянальна да росту дарагоўлі ў ЗША, а тым самым і да бязупыннага росту выдаткаў на газэту. Гэтак у міулым 1974 годзе аж да жніўня месяца ўлучна прыбыткі на газэту не пакрывалі выдаткаў, і Рэдакцыя стаяла перад пагрозай вялікага дэфіцыту ў канцы году, што ўзноў-жа ставіла пад загрозу й існаваньне самой газэты.

Каб усьцерагчыся гэтага, Рэдакцыя сваячасова пачала біць на трывогу й рабіць розныя захады. Між іншымі мерапрыёмствамі, яна зьвярнулася ў вадмысловых закліках да грамдзтва з просьбаю матарыяльнае дапамогі. І нашае грамадзтва, дацэньваючы важнасьць роднага друкаванага слова, гэтую дапамогу дало. Асабліва нашыя Суродзічы ў Францыі й Аўстраліі прыйшлі з выдатнай дапамогай газеце. На працягу трох месяцаў (верасьня, кастрычніка й лістапада) у касу Рэдакцыі ўплыло $ 3,720.93, што становіць больш палавіну ейнага прыбытку за ўвесь леташні год. Гэта дало нам магчымасьць закончыць мінулы год бяз дэфіцыту.

Дарагавізна ў Амэрыцы шыбка расьце й далей. Трэба лічыцца з тым, што ў сёлетнім годзе яна можа прынесьці для нашае газэты яшчэ большыя фінансавыя цяжкасьці. У сувязі з гэтым мы горача апэлюем да ўсіх нашых прыяцеляў і дабрадзеяў павялічыць у сёлетнім годзе свае ахвяры на газэту. Кажнага нашага падпішчыка мы вельмі просім прыдбаць для газэты новых падпішчыкаў і ахвярадаўцаў.

У заакіянскія краі — Аўстралію, Ангельшчыну й іншыя газэта высыланая звычайнай поштай, прыходзіць зь вялікім спазьненьнем і тым самым траціць на сваёй актуальнасьці. Таму некаторыя беларускія асяродкі ў Аўстраліі й Ангельшчыне пастараліся атрымліваць „Беларуса" лётніцкай поштай, рэкампэнсуючы збольшаныя кошты перасылкі дадатковымі даплатамі, і атрымліваюць газэту раней, чымся некаторыя беларускія асяродкі ў ЗША. Калі высылаць газэту ня індывідуальна кажнаму падпішчыку, а гуртова на адзін адрыс, тады гэтая даплата за лётніцкую пошту не такая ўжо вялікая. Таму мы моцна радзім усім нашым заакіянскім асяродкам выпісваць „Беларуса" толькі лётніцкай поштай.

Рэдакцыйная Калегія „Беларуса"

НА СЛУЦКІЯ ЎГОДКІ Ў БІРМІНГАМЕ

На 53-я ўгодкі Слуцкага Паўстаньня 25 лістапада летась група Беларусаў у Бірмінгаме (сярэдняя Ангельшчына) сабралася на Багаслужбу, якую адправіў а. Янка Пякарскі. У сваім казаньні ён падаў прычыны, што прывялі да збройнага выступленьня ў няроўным змаганьні, каб жыла Бацькаўшчына. Пасьля Багаслужбы а. Янка Пякарскі адслужыў Паніхіду па загінулых змагарох за незалежнасьць Беларусі.

Прысутны

СПАТКАНЬНІ, ГУТАРКІ, ВЫСНОВЫ...

Апошнімі гадамі ў ходзе маёй працы мне часта даводзіцца спатыкацца зь Беларусамі з БССР і зь іншых савецкіх рэспублікаў. Найчасьцей гэта прадстаўнікі савецкіх гандлёвых установаў, студэнты, паасобныя турыстыя й групы. Бадай штодня я спатыкаюся таксама й з амэрыканскімі турыстымі беларускага й нябеларускага паходжаньня, якія нядаўна наведалі Беларусь.

У гутарцы з гэтымі людзьмі даведваюся шмат новага, пераважна аднак нязначных фактаў і дэталяў. Сутнасьць савецкая, не зважаючы на гады, застаецца бязьменна старая, добра памятная з жыцьця ў Савецкім Саюзе.

Аналізуючы й абагульняючы гэтыя спатканьні, мне прыйшла думка падзяліцца ўражаньнямі з чытачамі ды, магчыма, пачуць уражаньні іншых, хто мае гэткае-ж дасьветчаньне. Дык цяпер пра спатканьні.

Асобную, хоць лікава й нязначную катэгорыю складаюць турыстыя Беларусы ў савецкіх турыстычных групах. Пры першым-жа знаёмстве з савецкай турыстычнай групай, ейны кіраўнік козырам абвяшчае, што й сярод іх ёсьць Беларусы. Аднак, ня ведаю чаму, у савецкіх турыстычных групах Беларусы найчасьцей бываюць ня з БССР, а зь іншых частак Савецкага Саюзу й пабеларуску, з малымі выняткамі, не гавораць. На маё, натуральна, зьдзіўленае пытаньне — чаму не гаворыце пасвойму? — кіраўнік групы выходзіць з палажэньня пры дапамозе формулы: руская мова сталася роднай для ўсіх народаў Савецкага Саюзу. Праўда, адзін раз, калі кіраўнік групы стаяў воддаль, я ад Беларуса з Ташкенту атрымаў адказ: А дзе-ж мне было вучыцца беларускай мовы, калі, прыехаўшы ў 1933 годзе ў Ташкент, маці мне сказала, што калі хочаш, каб тваю маму не арыштавалі, то гавары толькі паруску. Турыстыя Беларусы ня з БССР уладаюць беларускай мовай у тых выпадках, калі ў іх яшчэ ёсьць сям'я ў БССР.

З гэтай групай турыстых гутарка, звычайна, бывае вельмі афіцыйная прыблізна ў гэткім пляне: у Савецкім Саюзе ўсё ёсьць, усё зьмянілася, мы пераганяем Амэрыку. Беларусы высака стаяць у спартовых алімпіядах, менскі трактарны й аўтамабільны ведамыя ўсяму сьвету, і г. д.

Праўда, гаворачы пра Беларусь. яны ёю ганарацца, аднак ведаў пра Беларусь ня маюць бадайшто ніякіх. На мае-ж пытаньні, чаму вы ня жывіцё ў Беларусі, звычайна чуліся гэткія адказы: усёроўна дзе працаваць, бацькі выехалі, выехаў маладым на працу й застаўся, і г. д. За мінулыя пяць год давялося мне спаткацца зь Беларусамі з Ташкенту, Горкага, Іркуцка, з Каўказу, Вяткі, Ленінграду й Украіны. Дарэчы, турысты Беларус з Украіны гутарыў пабеларуску й сказаў мне, што ў горад, дзе ён жыве, пасьля вайны прывезьлі ў капальні каля 200-300 беларускіх хлапцоў, былых сяброў СБМ, якія па адбыцьці „срокаў" 10-15 год у бальшыні засталіся ў тых самых капальнях.

Бывала, у мяне ствралася перакананьне, што па Амэрыцы падарожнічаюць пераважна Расейцы, турыстых не Расейцаў вельмі мала. Іншы склад савецкіх турыстых у музулманскія краі. Туды едуць бадай вылучна турыстыя зь сярэдняазіяцкіх і каўказкіх рэспублікаў. Але гэта іншая тэма.

Другая катэгорыя Беларусаў-турыстых — гэта студэнты, дэлегаты навуковых зьездаў, канфэрэнцыяў, палітычных кангрэсаў, асамблеяў Задзіночаных Нацыяў. У дадатак да афіцыйнае праграмы іхнага тут побыту, гэтыя людзі жадаюць яшчэ й нешта пабачыць. Звычайна, гэта групкі па два-тры чалавекі, абавязкова ў таварыстве прадстаўніка савецкае замежнае ўстановы, найчасьцей АМТОРГУ ці савецкай місіі Задзіночаных Нацыяў. Гэты праваднік нядрэнна гутарыць паангельску, тое-сёе ведае пра Амэрыку й заўсёды рэкамэндуе сябе, што „піша доктарскую (абавязкова доктарскую) працу". Праваднік, як правіла, Расеец, хоць часам зь Беларусі, зь Менску. У выпадку-ж, калі гэткі праваднік і ня рэкамэндуе сябе пры спатканьні, яго можна пазнаць па пытаньнях. Беларусы турыстыя цікавяцца ўсім: жыцьцём наведанага імі краю, навукай, цэнамі. Накіраванасьць пытаньняў праваднікa адна: хто вы, адкуль прыехалі, як даўно тут, ці жанаты, дзе працуеце, ці ёсьць хто на Беларусі й г. д. Вельмі часта праваднікі сыплюць прозьвішчамі й пытаюць, ці дзе-небудзь вы пра іх ня чулі.

З праваднікамі часта паўстаюць забаўныя сцэнкі. Аднойчы, я запытаўся ў Беларуса, навукоўца эканамістага, ці даводзілася яму чытаць „Ніву" і „Голас Радзімы"? Ён адказаў, што гэткіх назоваў нідзе ня бачыў. Праваднік-жа быў зь Менску — адразу-ж запярэчыў і сказаў літаральна, што „Неву" і „Голос Родины" можна купіць у кіёсках і ў Маскве і ў Менску.

Пры сустрэчах з гэткімі групамі часамі ўдаецца ўлучыць мамэнт і пагутарыць зь Беларусам пабеларуску. Пытаньні — адказы звычайна ідуць з абодвых бакоў: Іх цікавіць ня толькі Амэрыка, а й беларуская літаратура за мяжой, ці ёсьць беларускія крамы, радыяпраграмы і інш. Найчасьцей яны нічога ня ведаюць пра існаваньне арганізаванага беларускага жыцьця. а даведаўшыся, ім цікавяцца асабліва. Бадай нязьменна пытаюцца, на якой мове служаць у беларускіх цэрквах і ці можна было-б туды трапіць. Амаль ніколі яны ня выказваюць ніякіх сваіх высноваў, але й не пярэчаць, а толькі слухаюць. Ствараецца ўражаньне, што гэтае іхнае зацікаўленьне шчырае. Аднак вельмі рэдка даводзілася чуць шчырыя адказы на мае пытаньні: а як стаіць беларускае культурнае жыцьцё ў БССР? Чаму там не хапае беларускіх падручнікаў, чаму беларускія школы замяняюцца расейскімі, чаму фаварызуецца ўсё расейскае і г. д? Найбольш асьцярожныя наагул не жадаюць гутарыць на падобныя тэмы, аднак бываюць і гэткія, што шчыра прызнаюцца: ды дзе там пярэчыць усяму гэтаму, калі адзінае, чаго мы хочам — гэта каб ня вывезьлі нас зь Беларусі.

Усе турыстыя Беларусы бязумоўна ганарацца Беларусяй, хоць стандарты гонару нашыя розныя. Калі я летась тром турыстым з БССР задаў пытаньне, чаму ўсе яны аб'ектам гонару ўважаюць „Сьвіслач у граніце", Заслонава, Брэсцкую крэпасьць ды нейкі салдацкі помнік Купалу, а ня чыста беларускія культурныя здабыткі, дык студэнт з Гомеля мне па шчырасьці адказаў: А што іншага мы стварылі?

Найбольш колькаснай групай турыстых — турыстыя амэрыканскія, што наведалі БССР. Пераважна гэта Амэрыканцы беларускага паходжаньня, у бальшыні што прыехалі ў Амэрыку перад Першай сусьветнай вайной, а ў меншыні імігранты пасьля Другое сусьветнае вайны. Турыстыя гэтае першае катэгорыі — людзі старыя, найчасьцей езьдзяць у БССР зарганізаванымі групамі. Асноўнае іхнае зацікаўленьне — ад-

ШТО ЧУВАЦЬ?

Рэзалюцыя аб увядзеньні беларускае мовы ў перадачы „Голасу Амэрыкі" прынятая на зьезьдзе ў Вашынгтоне Рады Нацыянальных Групаў Рэспубліканскае Партыі, як паведамляецца пра гэта ў „Месячным Рапарце" Рады за сьнежань леташняга году (датаваным 4. 1. 74). Рэзалюцыя кажа: „Было пастаноўлена падтрымаць далейшую працу радыястанцыяў ‚Свабода' і ‚Вольная Эўропа', а таксама справу ўвядзеньня балцкіх моваў у радыё ‚Свабода' й беларускае мовы ў перадачы ‚Голасу Амэрыкі' ".

Атака на беларускія перадачы радыя „Свабода" вядзецца ў адзінаццатым і дванаццатым нумарох менскага літаратурнага часапісу „Маладосьць" за леташні год, а таксама ў двух нумарох газэты „Голас Радзімы" (№№ 49 і 50, сьнежань 73 г.). „Голас Радзімы" надрукаваў — пад заг. Нацыяналістычныя падкопы ‚Свабоды' " — два ўрыўкі з новае кнігі Анатоля Стука „Перадачы вядзе ЦРУ", што нядаўна выйшла з друку ў Менску.

Вольга Корбут была паказаная 11-га студзеня на тэлевізыйнай праграме сёмага каналу ў Нью Ёрку (ЭйБіСі), што была прысьвечаная выдатным жанчынам у спорце. Частка гадзіннае перадачы, прысьвечана Вользе, складалася із здымкаў ейных алімпійскіх выступленьняў ды ейных практыкаваньняў у Горадні, а таксама ўрыўкаў інтэрвію зь ёю.

Рост беларускае меншыні ў Лацьвіі паказваюць наступныя лікі перапісу жыхарства 1959 і 1970 гг.: у 1959 годзе жанчынаў, што падалі сваю беларускую нацыянальнасьць, налічвалася ў Лацьвіі 2,9 працэнта ды на іхную долю прыпадала 5,1 працэнта дзяцей. У 1970 годзе гэтыя лікі былі адпаведна 3,9 і 5,9. Пра гэта кажацца ў англамоўным бюлетэні „Балтык Івэнтс" за сьнежань 1973 г.

Аляксандар Салжаніцын ведамы ў Савецкім Саюзе, як „моцны расейскі нацыяналісты", паводля газэты „Нью Ёрк Таймсе" за 4 студзеня сёлета.

„Царкоўны Пасланец" пачаў выходзіць летась, як бюлетэнь, у якім падаюцца паведамленьні Парахвіяльнае Рады катэдральнага сабору БАПЦ сьв. Кірылы Тураўскага ў Нью Ёрку. Нумар трэйці „Пасланца" датаваны сьнежнем леташняга году.

Шэсьць віншавальных паштовак выдадзеныя напрыканцы году летась ньюёркаўскім аддзелам Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскае Моладзі. На паштоўках зьмешчаныя рэпрадукцыі рысункаў беларускіх савецкіх мастакоў Ю. Зайцава, В. Шаранговіча, М. і У. Васальгаў.. Паштоўкі складзеныя надвая (ёсьць месца для пісаньня), выглядаюць вельмі прыгожа й могуць ужывацца пры розных нагодах.

Чародны нумар англамоўнага бюлетэню „Факты пра Беларусь" прысьвечаны пытаньням беларускае літаратуры й мовы. У бюлетэні надрукаваны агляд др. Ст. Станкевіча „Маладыя паэты Беларусі".

„Беларуская мова для небеларусаў" — гэтак завецца новая кніга, што выйшла летась у менскім выдавецтве „Вышэйшая школа" (аўтары А. Крывіцкі, А. Міхневіч і А. Падлужны). „Настаўніцкая газэта" (5. 1. 74) піша: „Аўтары абралі шлях дыфэрэнцыяльнага апісаньня беларускага матар'ялу на расейскім ‚фоне'. Гэты прынцып апісаньня дазваляе зразумець, чаму аўтары апусьцілі многія пытаньні, агульныя для расейскае й беларускае моваў, і дастаткова дэталёва ахарактарызавалі спэцыфічныя зьявы, уласьцівыя мове беларускай.

„Кніга складаецца з уводзінаў, трох асноўных разьдзелаў (‚Фанэтыка і вымаўленьне', ‚Марфалёгія', ‚Сынтакс'), ‚Хрэстаматыі', ‚Кароткага дыфэрэнцыяванага руска-беларускага слоўніка', двух невялічкіх дадатковых разьдзелаў — ‚Размоўныя выразы' і ‚Выбраная бібліяграфія па беларусістыцы' ".

Чуткі пра спыненьне перадачаў радыястанцыяў „Свабода" й „Вольная Эўропа" пашыраюцца ў дыпляматычных колах заходнеэўрапэйскіх дзяржаваў. Паводля гэтых чутак, Прэзыдэнт Ніксан сьхільны прыняць пагляд Сэнатара Фулбрайта, што гэтыя радыястанцыі — „рэліквіі халоднае вайны", якія стаяць на перашкодзе да амэрыканска-савецкага збліжэньня. Пішa пра гэта газэта „Вашынгтон Пост" за 11-га студзеня сёлета.

КАЛЯДНЫ АБЕД ЭТНІЧНАЙ ПРЭСЫ

У нядзелю 18 сьнежня летась Антарыйская Асацыяцыя Этнічнай Прэсы ладзіла Калядны Банкет, што адбыўся ў Тыролер Гаўз пры вуліцы Бэй у Таронце. Ад газэты „Беларус" запрошаны быў заступнік старшыні Рэдакцыйнае Калегіі „Беларуса" на Канаду Антон Маркевіч з жонкай, але таму, што ён, з прычыны хваробы, ня мог прыняць удзелу, прысутнічаў сп. К. Акула й сп-ня Марыя Маркевіч.

Госьці добра забаўляліся пад музыку тырольскага акардыёну. Сп. Маўко, старшыня Асацыяцыі, быў гаспадаром. Ён выказаў усім гасьцём пажаданьні вясёлых Калядаў і яшчэ больш плённага на ніве прэсавай Новага Году. Гэткія-ж пажаданьні выказалі й прысутныя высокія госьці: Міністар Шматкультур'я Станісłаў Гайдаш ад Фэдэральнага ўраду, Міністар Права Ярэміка ды Міністар Фінансаў Гросман —ад Антарыйскага ўраду.

У довад удзячнасьці й прызнаньня за іхныя намаганьні ў галіне разьвіцьця этнічнае ідэі ў правінцыі Антарыё, сп. К. Акула падарыў сп. Маўко й сп. Кіршбаўму (Славаку з паходжаньня, што шмат зрабіў для этнічнае прэсы) па адным паасобніку свае аповесьці ў ангельскай мове „Тумороў іс Естэрдэй".

К.

ведаць радню ды й тое-сёе пабачыць. Саветы кладуць на гэтую групу вялікі націск, каб зрабіць зь іх, калі не прапагандыстаў, дык прынамся сымпатыкаў. І хоць каля іх завіхаюцца савецчыкі, вынікаў вялікіх не дасягаюць. Рэч бо ў тым, што, пражыўшы ў Амэрыцы 50-60 гадоў, яны, будучы ў СССР, ня толькі слухаюць, што ім кажуць, але таксама й раўнуюць савецкае й амэрыканскае жыцьцё. Тыя, зь кім даводзілася гутарыць, ня верылі Саветам з гэткі прычыны: чаму й да сяньня зь Беларусі выяжджаюць людзі на заработкі ў іншыя часткі Савецкага Саюзу, чаму амаль кажная сям'я мае тых, што загінулі ў мірным часе, чаму ня пускаюць турыстых на вёску, чаму Саветы купляюць хлеб у Амэрыцы? Казырэньне Саветаў шырокай асьветай у іх, не дае жаданых вынікаў, бо й амаль усе дзеці старых эміґрантаў у Амэрыцы атрымалі адпаведную асьвету. Адзін із старых эміґрантаў расказваў, што калі ўсё-ж удалося яму трапіць у БССР да сваіх родзічаў на вёску, дык яму варылі есьці асобна, а самі елі пахлёбку.

Вельмі ўдумлівa выклаў свой пагляд адзін Беларус з Чыкага, які нядаўна езьдзіў на бацькаўшчыну: „— Я, братка, прагрэс мераю дарогай: якая дарога, гэткі й прагрэс, а дарогай гэнай далёка не заедзеш. Будучы ў сябе на бацькаўшчыне ў 1972 годзе, я пабачыў гэткія-ж дарогі, як і перад Першай сусьветнай вайной. З Бабруйску ў сваё сяло, цяпер нейкі цэнтр, я ішоў тэй самай нябрукаванай калдобістай дарогай, па якой у 1907 годзе выбіраўся ў Амэрыку".

Апошнімі гадамі пачалі езьдзіць у БССР новыя беларускія эміґранты індывідуальна. Мэта паездкі найчасьцей сямейная: пабачыцца з бацькамі й родзічамі. З гэтай катэгорыяй турыстых Саветы захоўваюцца вельмі асьцярожна й прадумана. Праз гэтых турыстых савецкія дзейнікі жадаюць бліжэй давядацца, што робіць беларуская палітычная эміґрацыя, хто рэпрэзэнтуе БАЗА, прыкладам, у Калярадо, хто ў управе іншае беларускае арганізацыі. Здараліся й гэткія пытаньні-прапановы: **„пастарайцеся закрыць свайго „Беларуса", а мы закрыем „Голас Радзімы".**

Нярэдка з новымі турыстымі ў БССР на базе беларускасьці бываюць для савецчыкаў не малыя клопаты. Колькі тыдняў таму мне давялося гутарыць з адным турыстым, які наведаў БССР двойчы. Калі яшчэ ў 1967 годзе інфармацыйная брашура пра Беларусь, якую ён атрымаў тады, была паралельна пабеларуску й парасейску, а ў 1973 годзе — толькі парасейску. На яговае пытаньне, чаму няма цяпер беларускага тэксту, у Беларускім Таварыстве сувязяў з суайчыньнікамі яму адказалі, што не хапае паперы, каб друкаваць у дзьвюх мовах.

В. Зубкоўскі

ПАНІХІДА
ПА ВАСІЛЮ ЮРЦЭВІЧУ

9 сьнежня ў царкве БАПЦ Жыровіцкае Божае Маці ў Клііўленьдзе адбылася Паніхіда за супакой душы сьв. пам. Васіля Юрцэвіча, які меў шмат знаёмых і прыяцеляў у Кліўленьдзе, быў сьведамым Беларусам і заўсёды рупіўся пра разьвіцьцё беларускага нацыянальнага руху на эміграцыі. Мітрапаліт Уладыка Андрэй адправіў Паніхіду і ў пропаведзі напомніў усім аб заслугах Нябожчыка.

Пасьля Паніхіды Сп-ва Каця й Васіль Валюкевічы (Сп-ня Каця сваячка Памерлага) наладзілі сьціплы пачастунак у залі БАПЦ для знаёмых і прыяцеляў сьв. пам. Васіля Юрцэвіча.

П. П.

ФОНД БУДОВЫ ПОМНІКА БЕЛАРУСКІМ ГЭРОЯМ

На Фонд Будовы Помніка Беларускім Гэроям-Змагаром на Беларускім Магільніку ў Іст Брансьвіку, Нью Джэрзі. паступілі далейшыя ахвяры: І. К. Чабатар (Аўстралія) — $ 74.25; 2. Д-р Раіса й В. Жук-Грышкевіч — $ 50.00; 3. Д-р Л. Трусэвіч — $ 50.00; 4. Матушка Марыя Данілюк — $ 25.00; 5. Б. Даніловіч — $ 25.00; 6. С. Кірылік — $ 20.00; 7. М. Ягаўдзік — $ 18.00; 8. А. Трусаў (Францыя) — $ 14.00; 9. М. Наўмовіч (Францыя) — $ 12.00; 10. Адзел Вэт. у Кліўленьдзе — $ 12.50; 11. Р. Попка (Нямеччына) — 10.00; 12. Рая Станкевіч — $ 10.00; 13.Ул. Машанскі — $ 10.00; 14. А. Лук'янчук — $ 8.00.

Кіраўніцтва Задзіночаньня Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў у Нью Джэрзі й Камітэт Пабудовы Помніка выказваюць усім ахвярадаўцам шчырае дзякуй!

УВАГА! — СУРОДЗІЧЫ — УВАГА!

У канцы студзеня выйдзе з друку аб'ёмістая, вялікага фармату, вельмі цікавая 2-я частка „ГАРАВАТКІ" — „ЗАКРЫВАЎЛЕНАЕ СОНЦА" ведамага пісьменьніка Кастуся Акулы, на якую зь нецярпеньнем чакаюць многія чытачы.

У міжчасе друкарскія кошты страшна падскочылі, і нам не хапае грошай не поўнасьцяй сфінансаваць. Таму мы горача апэлюем да ўсіх Вас прыйсьці нам з грашовай дапамогай, кажнаму паспоймуж: даць ахвяру (пазычку), перадплату (кашту $ 10.00), памагчы ў распаўсюджаваньні кнігі сярод мясцовых бібліятэкаў, сябрoў і знаёмых або ўступіць у Клюб „Пагоня" (аднаразовая складка $ 50.00 у ЗША й Канадзе, $ 25.00 — у іншых краёх) і гэтым актыўна дапамагчы ў выдавецкай дзейнасьці Клюбу.

Ведайце, што „Пагоня" мае яшчэ шмат карысных плянаў да ўжыцьцёўленьня, а таму ніхто не павінен насыўна стаяць збоку!

Жадаем Вам памыснага Новага Году й чакаем на Ваш хуткі водгук паводля наступнага адрасу:

Byelorussian Publishers and Arts Club „PAHONIA"
524 St. Clarens Aven.,
Toronto. Ont. M6H 3W7
Canada.

Управа Беларускага Выдавецка-Мастацкага Клюбу „ПАГОНЯ"

ДАРАГІЯ СУРОДЗІЧЫ

Урад Канады вызначыў датацыю ў вышыні 6.000 даляраў на выданьне падручніка беларускае мовы ды суму гэтую пераказаў Каардынацыйнаму Камітэту Беларусаў Канады. Тэкст кнігі ўжо падрыхтаваны да друку. Гэта падручнік для дзяцей і дарослых, для навучаньня школьнага й хатняга, зь беларускімі чытанкамі, з граматычна-правапіснымі правіламі паангельску й пабеларуску, зь беларуска-ангельскім слоўнічкам ды зь ілюстрацыямі. Кніга будзе мець каля 400 бачынаў друку. Падручнік такі вельмі патрэбны й Беларусам, і тым ня Беларусам, што хочаць вучыцца беларускае мовы.

Кошты друку цяпер аднак-жа вельмі высокія. Яны больш як у два разы перавышаюць дзяржаўную датацыю на выданьне кнігі. Фонды ўжо сабраныя Беларускім Інстытутам Навукі й Мастацтва й Канады і ЗША на друк беларускіх падручнікаў, пакрываюць толькі частку нехапаючае на выданьне кнігі сумы. Таму патрэбная ахвярная дапамога ўсіх Суродзічаў для таго, каб можна было да друку кнігі безадвалочна прыступіць ды ў хуткім часе яе выдаць.

Канадыйскі ўрад дае дапамогу на выданьне кніжак толькі тым нацыянальным групам, якія гатовыя із свайго боку дакласьці паважную частку сродкаў на іх друк. Заданьне й нагода беларускаму грамадзтву паказаць, што яно сьведамае свайго нацыянальнага абавязку ды ўмее ня толькі безьінтэрэсоўна падрыхтаваць кнігу да друку, але гатовае й даць нестачную частку сумы на друк падручніка роднае мовы.

Дзеля гэтага зьвяртаемся з заклікам да ўсіх Суродзічаў дапамагчы справе друку кнігі сваймі шчодрымы ахвярамі. Чэкі або грашовыя пераказы трэба слаць, з зазначэньнем „на друк падручнікаў", на адзін з трох ніжэй пададзеных адрысоў:

Byelorussian Institute of Arts and Sciences in Canada, Mgr. A. Hryсuk. 742 Laidlow Cr. Kingston. Ont. K7M 5M4. Canada.

Byelorussian Institute of Arts and Sciences, Inc.
3441 Tibbett Ave., Bronx, New York. 10463 U.S.A.

The Publishing Board of The Byelorussian CCC. M. J. Oleshko. 415 Rustic Road. Weston, Ont. Canada.

Выдавецкі Камітэт ККБК

ПАПРАЎКА

У папярэднім калядным нумары „Беларуса" (№ 200) ў вітальным вершы „З Калядою, з Новым Годам!" праз карэктарскі недагляд выпала пару радкоў і таму ў трэйцяй градцы (шпальце), лічачы зьлева, пасьля 18-га радка зьверху трэба дадаць, як ніжэй:

Р. 18: „Спосаб-жа адзін на гэта—
Беларускія газэты!"

ды пасьля 33-га радка зьверху, як надрукавана, трэба чытаць наступна:

Р. 33: „Борзда году доўж зьляцела
Й праца горш нам пацяжэла".

За гэтыя агрэхі, што стварылі ў вершы шурпатыя мясьціны, просім у нашых чытачоў выбачэньня.

Рэдакцыя

ТРАДЫЦЫЙНЫ БАЗАР У КЛІЎЛЕНЬДЗЕ

Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне ў Кліўленьдзе на чале із сп-няй Клаўдзяй Калядой, як і кажнага году, ладзіла 2 сьнежня традыцыйны Базар у царкоўнай залі. Была зарганізаваная вялікая лятарэя й багаты буфэт із смачнымі патравамі й напіткамі. Дзеля таго, што рэчы на лятарэю ахвяроўваюць самі жанчыны, даход быў вельмі добры. Слава Вам, працавітыя беларускія жанчыны, без дапамогі якіх не абыдзецца ніводная беларуская імпрэза!

У гэты-ж самы дзень усім кліўлендцам вельмі прыемна было спаткацца пасьля даўгіх год із спадарствам А. Бакуновічаў, якія завіталі ў Амэрыку з далёкае Аўстраліі.

Валодзя Д.

БЕЛАРУСКАЯ БІБЛІЯТЭКА И МУЗЭЙ ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ Ў ЛЕНДАНЕ
(FRANCIS SKARYNA BYELORUSSIAN LIBRARY AND MUSEUM)

37 Holden Road, London, N. 12 8HS).

Управа Беларускай Бібліятэкі й Музэю зьвяртаецца з просьбай да ўсіх прысылаць кніжкі, рукапісы, часапісы, здымкі зь беларускага жыцьця й наагул усё тое, што датычыцца да беларускай мінуўшчыны, да беларускай культуры, а што ў прыватных руках магло б лёгка загінуць.

Кажнаму ведама, што на павялічэньне кніжнага фонду, на неабходныя інвэстыцыі й на вядзеньне працы ў Бібліятэцы патрэбныя грошы. Як дагэтуль, Бібліятэка ня мае сталых даходаў і таму просьба да ўсіх, хто цэніць беларускую культурную ўстанову, прысылаць ахвяры, а так-жа памятаць пра яе ў тастамэнтавых запісах.

Управа Б.Б. і М. выказвае шчырую ўдзячнасьць усім тым, хто ўжо пераслаў у Бібліятэку або Музэй матар'ялы зь беларускі й хто дапамог матар'яльна.

Управа Беларускай Бібліятэкі й Музэю імя Францішка Скарыны ў Лёндане

З ЖЫЦЦЯ СЯМЕЙНАГА

У сыботу 17 лістапада, 1973, у капліцы Кірпатрык Радгэрскага ўнівэрсытэту у Нью Брансьвіку, Нью Джэрзі, адбыўся шлюб сп-ні Галіны, дачкі Сп-ва Пятра й Марыі Кажураў, ведамых амаль усёй беларускай эміграцыі ў ЗША сваёй дзейнасьцяй у беларускім эміграцыйным жыцьці, із сп. Каролем Б. Гіл, сынам Сп-ва Бафард Гіл. Абрад шлюбу выканалі: настаяцель капліцы Кірпатрык і а. Аляксандар, у будучыні настаяцель БАПЦарквы Жыровіцкае Божае Маці ў Гайлэнд Парк, Нью Джэрзі. Спасярод прысутных на шлюбным абрадзе было шмат амэрыканскіх студэнтаў, а таксама Беларусаў.

Цікава зазначыць, што гэта быў першы выпадак, калі было дазволена беларускаму праваслаўнаму сьвятару выканаць абрад шлюбу ў згаданай капліцы. Сам настаяцель капліцы зазначыў, што гэта была гістарычная падзея ў ягоным жыцьці пазнаёміцца із сьвятаром БАПЦарквы ды супольна зь ім злучыць маладую пару.

Галіна працягвае сваю навуку ў Даглас Каледжы, студыюючы матэматыку. Сп. Кароль Б. Гіл студыяваў у Ратгэрс Унівэрсытэце й прыймаў удзел у студэнцкім хоры, дзе ён і пазнаёміўся з Галінай. Два гады таму студэнцкі хор наведаў Чэхаславаччыну, у тым ліку й Галіна.

Вясельная бяседа адбылася ў залі Шакаў у Саўт Рывэры з удзелам каля 200 гасьцей.

За пасярэдніцтвам газэты „Беларус" маладая пара й ейныя бацькі дзякуюць усім гасьцём, што прыбылі на вясельную бяседу, і зычаць ім шчасьлівага Новага Году. Прыяцелі зычаць Галіне й Карлю шчасьлівага сужыцьця ды ў будучыні ўзгадаваць сваіх нашчадкаў у рэлігійным і нацыянальным духу, а бацьком — дачакацца ўнукаў!

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД „БЕЛАРУСА"

За папярэдні пэрыяд (сьнежань 1973) паступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

I. ЗША:

А. Прысланa беспасярэдня ў Рэдакцыю:

1. М. Тулейка	$ 20.00
2. В. Казлоўскі	20.00
3. В. і М. М.	20.00
4. І. Каханоўская	12.00
5. М. Дубоўская	12.00
6. Д-р В. Рамук	10.00
7. Н. Жызьнеўскі	10.00
8. А. Вазноніс	10.00
9. Н. Лапушынскі	5.00
10. К. Вайцяхоўскі	5.00
11. Н. Кіт	20.00
12. В. Лемяшэўскі	10.00
13. А. Махноўская	6.00
Разам:	**$ 160.00**

II. КАНАДА:

1. Я. Сурвіла	**$ 9.97**

III. НЯМЕЧЧЫНА:

1. С. Гох	**$ 7.40**

IV. ЗВАРОТ КОШТАЎ ЗА КЛІШЫ:

1. К. Мярляк	**$ 8.00**
Усяго разам:	**$ 185.37**

Усім тым, што прыслалі грошы, Рэдакцыйная Калегія „Беларуса" выказвае шчырае дзякуй!